

50 i 75 anys en actiu en la Festa

*Festes de 1955 - A l'esquerra José Llobregat Marco, al mig la capitana dels Moros Marins
Asunción Belda Vicedo i a la dreta Antonio Vicedo*

Pedro Sanchis Sanz

75
anys

Va nèixer el 24 de desembre de 1945. De família contrabandista, va ser en aquesta filà on es va iniciar en la festa de la mà del seu iaio. Però no va ser fins l'any 1951 quan son pare el va donar d'alta en la filà d'Espanyoletos. Aquest mateix any junt amb son pare va ser capità de la filà complint-se aquest any també 75 anys de capità. En l'any 1978 va tornar a ser capità coincidint en les noces de diamant de la filà. Va tindre l'honor de ser portador de la Relíquia de Sant Blai el 3 de febrer de 1995.

Ha format part de diferents juntes de la filà d'Espanyoletos, ocupant els càrrecs de vicepresident, vocal i encarregat de maset. També ha estat a la Junta de Festes com a representant de la seua filà. Fins i

tot ha sigut sergent de maset amb el seu amic Manolo.

Actualment participa activament en tots els actes de festa, tant els dies de Festes com la resta de l'any. Com sol passar en aquests casos la tradició familiar continua i els seus fills i els seus nets són tots festers, ja que ha sabut inculcar el seu amor per la festa i pel patró Sant Blai.

Esperem que aquest any puga celebrar els 75 anys de fester i de capità junt amb la seua família i els seus amics de filà.

Enhorabona per aquests 75 anys de fester

VITOL AL PATRÓ SANT BLAI!!!!

Luis Tormo Sánchez

75
anys

de ben menut, participava en la festa amb son pare Pedro Tormo Molina i el seu germà Maties, però no va ser fins el 1951 quan es va apuntar a fester. Més tard va continuar amb la tradició familiar i va apuntar els seus fills Pere i Puri, i transmetent-li la passió per la festa a la seua dona Pura.

Des del principi ha participat activament en la festa, tant els dies grans com la resta de l'any acudint als sopars de panellet. També li agradava fer d'amfitrió de la filà en l'antic hostel de la plaça de l'Ajuntament durant el sopar de les paelles. Va formar part de la Junta com a vocal i amb la seua quadrilla van ser la primera esquadra especial de la filà l'any 1969. L'any 2000 va tindre l'honor de traure la Relíquia de Sant Blai i el 2001 va rebre l'homenatge pels 50 anys de fester. Actualment és el número 1 de la filà, fet del qual està molt

orgullós. Encara que Luis no ha ostentat mai el càrrec de capità, ha gaudit acompanyant son pare, el seu germà i posteriorment a la seua filla en les seues respectives capitanies.

Per a Luis suposa una immensa alegria poder celebrar els seus 75 anys com a fester en la seua ben-volguda filà, aquella que l'ha vist créixer junt amb els seus amics i la seua família, ja que en l'actualitat la seua nora Mª Carmen i les seues netes Esther i Paula, també formen part de la filà. Tot i que als seus 91 anys ja no pot participar en la festa com a ell li agradaria, sempre està pendent d'allò que passa en la filà i aprofita cada vegada que pot per veure els seus moros desfilar.

Enhorabona Luis!
Vitol al Patró Sant Blai!

Luis va nèixer a Bocairent l'any 1934 en una família amb molta tradició festera dins de la filà de Moros Vells. És per això que, des

Javier García Solbes

Javi va nèixer el 12 de gener del 1976. En eixe mateix any, quan encara no comptava amb un mes de vida, els seus pares el van apuntar a la filà d'Espanyolitos, a la que son pare pertanyia. En l'any 1982, son pare va ser capità i ell va fer d'ambaixador amb sols 6 anys. Tanmateix, en 2013 va tindre l'honor de portar la Relíquia. A més, Javi ha sigut molts anys portador del Guió de Sant Blai i un membre molt actiu de les nostres festes, albirant també en diverses

ocasions la vida de la festa des de la junta directiva de la filà. Aquest any celebra amb molta il·lusió i orgull els 50 anys de fester en la filà que pertany, que l'ha vist créixer, riure, emocionar-se i gaudir any rere any. Per a seguir la gesta, l'any 2026, i junt la seua escuadra, representarà a l'alferes i en 2027 la capitania.

Enhorabona Javi, i per molts anys més!
VITOL AL PATRÓ SANT BLAI!!

Jerónimo Molina Miralles

Jero va nèixer el dia 1 de juliol de 1976. De família amb tradició granadera, son pare Jeroni ja l'havia apuntat el dia de l'Eixabegó anterior a la filà de Granaders. Sols va poder facilitar a la filà els cognoms, a l'espera de si era xiquet o xiqueta, per tal de poder afegir el nom. Per tant, és un d'aquests casos en què va ser fester abans de nèixer. Aquest fet va omplir d'alegria tota la família, especialment els avis (Ximo, granader de tota la vida, i Enrique, que, sense pertànyer a cap filà, estimava les festes i Sant Blai com el que més). Durant aquests 50 anys, Jero ha viscut la festa de distintes maneres. De menut, com qualsevol xiquet, acompanyat de son pare o de la maneta de l'avi, no es perdia cap

acte de festa i de maset, així com les llargues i divertides vesprades d'assaig de variacions a la saba-teria de José Cantó. Després, els estudis i el treball fan que les circumstàncies canvien, i que es visca la festa d'una altra manera. Tot i això, podem veure Jero desfilant en l'Entrada i portant Sant Blai en la processó sempre que pot. Va tindre l'honor de ser portador de la Relíquia de Sant Blai l'any 2005. Especialment emotiva per a ell va ser l'Entrada de 2014, en què va acompanyar com a cap d'esquadra son pare en la seua capitania. Esperem que aquestes festes de 2026 siguin especials i que les pugues gaudir amb la família i els amics. 50 anys de records festers que sempre estaran en la teua memò-

ria i en la de la filà de Granaders. Enhorabona Jero, per molts anys més!

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!!

Martín Pérez Vañó

De la mà de son pare Jerónimo Pérez Sempere, i acompanyat pel seu germà Blas, Martín ja feia acte de presència al maset del Racó de les Monges des de ben xicotet. És a dir, com molts altres xiquets d'aquella època, poc importava la presència en la llista, el que importava era viure la festa dels Contrabandistes junt amb majors o xiquets, tots eren una sola festa. Com diem, tot i que la presència oficial en llista fou en 1976, Martín ja participava des de xicotet de la vivència contrabandista. Participant en l'Entrada per exemple, en aquelles primeres esquadres infantils dels cinquanta i seixanta.

Durant la dècada dels noranta del passat segle, formà part de la junta de la filà, i sempre ha estat implicat i interessat en el dia a dia de la pròpia filà.

A l'any 2015 fou portador de la Relíquia, i a l'any 1985 participà en la segona escuadra especial de la nostra filà, després de què allà pels 70, una primera escuadra encetara este camí.

Un dels anys molt significatius com a contrabandiste, fou al 2001, quan el seu fill Martín fou el capità dels Contrabandistes, una vivència molt especial tant per a ell com per a la seua dona Pilar, que fent honor al seu nom, ha sigut tot un pilar per-

què Martín aconseguisca aquesta fita tan important dels cinquanta anys en llista com a contrabandiste.

Per suposat, que des de la filà, li desitgem a Martín i a tota la seua família, que disfruten d'esta fita tan important, i que suppose un

al·licient més per a seguir com-
plint anys com a contrabandiste,
continuant el camí encetat per
son pare.

Gràcies per formar part de la
nostra filà, i que en siguen molts
més.

Francisco José Reig Ferre

Tot i que Francisco José apareix en llista oficialment com apuntat en 1976, és un contrabandiste de bressol que ha viscut la festa contrabandista des de ben xicotet gràcies a son pare Enrique Reig Abad, qui ja disfrutava que tant ell com el seu germà Enrique lluïren el trage de floretes durant els seus primers anys de vida.

El seu avi Enrique Reig Terol fou el primer Reig que entrà a formar part de la escassa llista bandolera allà pels inicis del segle XX. Eixa decisió ha portat fins a hores d'ara a que gran part de la família Reig de Bocairent forme part de la nostra filà, entre ells el nostre homenatjat. Ja de xicotet, Francisco eixia a l'Entrada a lloms de burrets o cavalls i formà part de les primeres esquadres infantils de la filà allà per les darreries dels anys cinquanta i principis dels seixanta.

La seua presència tant en la festa de carrer com la de maset ha sigut i és molt activa i per a ell el vestir i lluir el trage de contrabandiste és una sensació indescriptible, així com escoltar les notes de qualsevol pasdoble contrabandista.

Ha participat i participa activament tant en les nostres Festes com representant a la nostra filà en altres localitats, com Pobla de Farnals en 1973, a Fitur en Madrid en 2019 o a València en 2020, per citar alguns exemples.

La seua vena artística, també heretada del seu avi i de son pare, l'ha fet participar durant molts anys en el repertori d'actors que posaven en escena el sàinet fester cada any durant l'homenatge als capitans amb les anteriors companyies teatrals. També ha participat en representacions del Contrabando.

Ha sigut portador de la Relíquia en 2006 i sempre està disposat, si cal, a portar el banderí en l'acte de festa que faça falta. També ha format part de la junta de la filà en la dècada dels 90, representant-la en la Junta de Festes, i en les primeries del nou segle.

Des de fa molts anys és un fixe entre els portadors del Sepulcre en la processó de Divendres Sant. També va ser un migcampista fonamental en aquell equip de la filà dels anys 70-80 que tant bon paper va fer en els tornejos de futbol de filaes.

Compartir moments de festa amb Francisco José és tota una satisfacció, ja que al costat d'ell la bonhomia i sentit de l'humor mai falten. Ha sabut transmetre eixe esperit contrabandista als seus dos fills, Fran i Laura, i, amb el suport de la seua dona Mª Ángeles, l'han fet aplegar a esta fita dels 50 anys oficials en llista, que per suposat confiem i li desitgem que en siguen molts més. Gent com Francisco José és la que la Festa necessita per a que la Festa siga això, Festa i respecte. Enhorabona!

Ma Amparo Cantó Carbonell

Mig segle de tradició festera no són solament 50 anys. És mig segle de lluites i batalles, d'emocions i alegries i de convivència amb el pas del temps de la mà de la festa.

La filà de Contrabandistes sumava una nova membre l'any 1976. Corrien temps en què ser festera era sinònim d'obrir-se camí en un context de transició, de canvi, de continuació d'unes tradicions que havien perviscut però que necessitaven renovar-se. Durant aquests cinquanta anys has empedrat aquell camí perquè puguem desfilar-lo amb l'única preocupació de fer la festa gran.

El teu pas com a tresorera de la filà entre els anys 2015 i 2018 també ens ha ensenyat que la festa no

només és passar-ho bé. També són invisibles hores de treball, de compromís, de feina desinteressada i de comprensió que mai plourà a gust de tots.

Cada gener hem viscut d'hores de preparació i dies d'obrir armaris perquè cada febrer, la indumentària de tota casa puga lluir als carrers de Bocairent. Has escrit pàgines d'una història que ja és patrimoni nostre. Joan Fuster deia que «Les tradicions són invents que duren.» I tu, mare, has sigut inventora i guardiana d'aquesta tradició dins la nostra família. Com així volia que fora ton pare, has fet durar la festa, l'has vestida de futur i l'has feta casa per als que hem vingut darrere. Gràcies per tot allò que has donat, i que

continues donant. Perquè ser festera, per a tu, no és una estació de pas: és una manera de viure.

Juan Puerto Marset

Els meus primers records de la festa estan lligats a l'àmbit familiar. De ben menut, el dia de Sant Blai, en passar la Diana per casa meua, tinc gravat en la memòria el so de la música quan s'acostava la banda, el soroll dels festers, les portes de casa obertes i com els meus pares els rebien, per a oferir-los sequillos, barquillos i licors, en aquells matins tan freds, amb un ambient d'harmonia i goig. Quan vaig néixer, els meus germans ja eren festers. Els van apuntar l'any 1948: Angelita, contrabandista, i Paco, marroc. Per tant, es respirava un ambient fester a casa. L'any 1976 vaig entrar a formar part de la filà, animat pel tio Paco Llinares, cosí i amic de mon pare, del qual guardo un record entranyable. A més, comptava amb molts amics a la filà. De tots aquests anys de fester, guardo molts bons records de moments compartits: com els di-

nars del dia de l'Entrada en el Riberet; els dies de panellet, quan als amics ens tocava fer el sopar; l'inici de les festes, quan pugem al Sant Crist a voltejar i tirar coets; quan anem, després de l'Entrada, el Reig i jo a casa de Paco Colomer, i aquells bons moments del "Biombo". I, en especial, l'any que vaig desfilar amb el trage que em va regalar el tio Paco.

L'any 2015 vaig tindre l'honor de ser portador de la Relíquia de Sant Blai en la processó del patró.

Estic molt orgullós que les meues filles, Paloma i Alicia, formen part de la filà des de xicotetes, així com del suport incondicional de la meua dona, María, durant aquests anys. Hem gaudit amb tota la família d'aquest temps i hem creat uns records inoblidables, i desitge que en vinguen molts més.

Per a finalitzar, diré que estic molt content per aquest reconeixement.

Un agraïment a la Junta de Festes i a la dels Contrabandistes pel temps dedicat a nosaltres.

Moltes gràcies a tots i totes.

Vos desitge bones Festes 2026.

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!!!

Pablo Mestre Navarro

Pablo va néixer a Bocairrent en 1970 al si d'una família d'Estudiants. Hi ha dos versions del per què va acabar en la filà del Terç de Suavos. Per una banda, la més pròxima a la llegenda, però verídica al mateix temps, conta que en 1969 quan son pare, Juan Mestre Aracil, va ser capità dels Marrocs, dels quals també era membre, va tindre un dinar o sopar amb amics suavos en el nostre maset, i, va estar tan a gust que va dir que si tenia un altre fill l'apuntaria a suavo... Era un poc de farol perquè ja amb més de quaranta anys i en aquella època no pensava tindre un quint fill, però al poc més d'un any va aparèixer Pablo i no va tindre més remei que apuntar-lo pocs anys després. L'altra versió, més realista, és que en la dècada del 70 en els estudiants no hi havia molts xiquets per no

dir-ne cap, així que els seus pares l'apuntaren a suavo a on tenia amics d'escola i del barri.

Des del primer any es va sentir recolzat en tots els actes pels més majors de la filà com el tio Quiquesso, Manolo Reverte o el tio Valentí; i algunes famílies suaves l'ajudaven al principi en diferents aspectes de la festa com els Belda Pastor o els Silvestre Solbes, i sempre els Silvestre Pérez.

Sense saber aquest origen, Pablo sembla ser un suavo de socarel que participa activament en la festa integrat fa dècades en la quadrilla dels Fadrins, i col·labora en la filà sempre que li requerixen treballs de disseny, com el del banderí actual, l'esdeveniment dels 150 anys de la filà o anteriorment el redisseny i manual corporatiu de l'escut dels suavos, junt amb altres dos membres de la filà. En

aquesta vessant cal destacar també el seu cartell per a les Festes de Moros i Cristians de l'any 2021. Enhorabona Pablo, per molts anys i bons, Vítol al Patró Sant Blai!

Paco Puerto Vañó

Soc suavo de llista cinquanta anys, però partícipe de suavo des de sempre, motivat per mon pare que era suavo i va arribar a ser el número dos i no l'u per molt poc. En aquella època en ser fill de suavo podies participar com de ple dret, i de fet vaig participar en quasi tot (esquadres especials, piquets, dianes,...), ja amb uns 17-18 anys algunes vegades en l'oficial (recorde que el maset en aquells temps estava en el carrer l'Aljub núm. 7).

Ja amb diversos anys de ple dret i promocionat per la meua quadilla vaig agafar la banda d'alferes i el 5 de febrer de l'any 1991 la banda per a ser capità de 1992, sent l'any del 125 aniversari de la filà Terç de Suavos. En veritat eixe temps de l'any 1991 va ser intens, de bon ambient i

treball, perquè es va iniciar i va realitzar l'ampliació del maset en mires de l'aniversari indicat.

El 25 de febrer de 1991 es va firmar el compromís de compra amb el propietari, el Sr. Agulló, del solar per a l'ampliació. També es va comprar tot el mobiliari i demés.

Ja el 14 de desembre de 1991 (dissabte) es va procedir a la inauguració a on per deferència de la Junta, al ser en eixe moment capità, vaig tindre l'honor de tallar la cinta que donava més amplitud a la gran filà que som, el Terç de Suavos.

Ara ja queda i crec/espere per a les festes del 2027 poder portar la Relíquia del nostre patró Sant Blai que estime és la culminació de la vida del fester.

En l'actualitat la meua gran satisfacció és veure que tant la meua

filla Verònica com les meues netes Inés i Verònica han seguit la tradició familiar de ser suavos, per cert, molt il·lusionades.

Paco Belda Pastor

Vaig tindre la sort d'entrar per primera volta al maset dels Suavos de la mà del meu iaio Cristóbal Pastor, Tòfol. Fou ell qui em va apuntar quasi acabat de nàixer perquè en aquella època ni mon pare ni ma mare estaven apuntats. En eixe aspecte vaig ser un afortunat ja que al no tindre el referent patern al maset, sent molt xiquet, el meu espai de convivència fou la llar de l'antiga coveta on em passava hores escoltant les "batalletes" i anècdotes dels suavos més veterans. És per això que per a mi era com estar amb família amb el meu iaio i junt als tios Vicent i Manolo "Reverte", el tio Valentí, el tio Rafel "Campaña" o el tio Luis "Quiquesso".

Però el temps passa inexorablement i conformen passaven els anys vaig aprendre a volar sol. Primer vaig descobrir el quadre dels capitans on a l'espai dedicat al 1953 figura ma mare, Mila Pastor, una xiqueta amb poc més de 4 anys. Després vaig començar a tindre quadrilla per a eixir en les desfilades i a l'Entrada i de cop i volta un any em van reclutar uns suavos més majors per a eixir en camió. Feia falta cobrir el pressupost i tota

ajuda era bona. Trenta cinc anys després aquests "majorots" són els meus amics de l'ànima, tant dins del maset com fora. Sense dubte el tresor més valuós que m'enduc al llarg d'aquests 50 anys. En aquest temps he intentat ser un bon fester i un bon suavo i col·laborar amb la filà i les seues distintes juntes directives ocupant els càrrecs de representant a la Junta de Festes i secretari de la filà quan la presidència del meu amic Salvador Cantó.

Recent acabat el període a la Junta Directiva vaig veure que era el moment oportú i vaig agafar la banda, ostentant el càrrec de capità el 2010, vivint uns moments inoblidables recolzat per la meua família, els meus amics i tota la filà. Al llarg d'aquests 50 anys he passat moments bons i millors però quasi sempre tots ells dins del maset. Soc dels qui entenem la festa com tot un any complet, no només els dies de posar-se el trage. Cal saber apreciar una bona tertúlia festera després d'un còmpul de panellet amb "Un Moble Més" o un "Desichat" de fons. Tingueu en compte que eixos moments passen i no tornen. Et fas major i canvien les formes de viure la festa

però hi ha dos actes que any rere any continuen aborronant-me: el primer, quan cantem l'himne del nostre patró Sant Blai, la nit del nostre Ciri, minuts abans d'eixir a desfilar, i l'altre quan la nit de Caixes entra la banda al saló del maset interpretant "el Suavo".

Espere continuar encara alguns anys més posant-me el trage i anant amb assiduitat pel maset i més ara que amb les meues nebodes, Ana i Carmen, continua la tradició familiar; i poder recitar amb orgull que "Visca el Terç de Suavos, visca la gent d'humor, que són membres de valor mai bastant elogiats!"

Blas Insa Pla

Vaig nèixer el 20 de desembre de 1948, ara en el 2026 compliré els 50 anys de fester, és a dir, d'estar apuntat en llista com a moro vell. Jo de xicotet anava en el meu pare al maset, va ser als 16 anys quan vaig tenir el primer trage. El meu pare ja feia un parell d'anys que no anava al maset, abans solia anar el dia de la Publicació i l'Eixabegó, jo no l'he vist mai vestit de festa. Ell va parlar en la Junta del maset i es va preguntar si jo podia eixir en comptes d'ell, cosa que no van posar cap d'empediment, per tant, ell pagava la festa i el que eixia era jo. Va ser al casar-me quan em va dir la dona: "si el teu pare no vol anar al maset que no vaja, però tu has apuntar-te", i ho vaig fer el 1976. La meua filla Maite també és mora, el mateix que l'avi patern.

Vaig estar tres anys en la Junta de Festes i portaré la Relíquia, si Déu vol, el 2029, cosa que la majoria dels amics ja han fet. Forme part d'una quadrilla de quinze amics dels quals nou ja hem sigut capitans, jo ho vaig ser el 2011. Al ser capità es viu la festa d'una manera diferent, és veritat que porta moltes obligacions que si no ho eres, no les tens, però també s'ha de dir que viure d'eixa manera les festes, la il·lusió dels preparatius, veure't *arropat* pels familiars i amics en tots els actes de festa, donen una alegria que supera en creixes les obligacions que pugues tindre. Per a mi va ser un dia meravellós eixir amb la carrossa acompanyat de les filles i desfilar per davant els fills, amics i demés família.

Per acabar diré que m'agraden la majoria d'actes de festa però, sobretot, la Diana de Sant Blai, els trons no m'han agradat mai, i cada dia menys, però tot és festa.

Vítol al Patró Sant Blai!

José Antonio Beneyto Pascual

José Antonio Beneyto Pascual va nèixer el 14 de gener de 1951 i als 25 anys va entrar a formar part de la filà dels Moros Vells. Només dos anys després d'apuntar-se, Toni va ser nomenat vocal de la Junta de la filà i va ser vicepresident de la filà del 2002 al 2004 amb la presidència de José Roberto Francés Silvestre. Un dels majors honors dins de la filà, el de ser capità, el va complir el 1988, acompanyat per la seua família i la seua quadrilla. Un dels honors que correspon a tots els festers, el de traure la Relíquia en la processó de Sant Blai, li correspondrà el 2029. Va formar part del grup de Moros Vells que el 1986 es van fer avant per recuperar el Ball del Moro, cosa que sempre li agraïrem i que,

encara que després va estar uns anys sense ballar-se, va ser de les primeres persones que va pensar que era necessari recuperar una tradició tan nostra.

Toni destaca per ser una de les persones sempre disposada a treballar per la filà, tant als càrrecs com en el dia a dia, i si alguna cosa el defineix és la seua discreció, però també la seua alegria a l'hora de la festa i la seua seriositat als actes. Junt amb la seua esquadra, sempre ha destacat per tindre molt clares quines són les responsabilitats del fester i sap mantindre la tradició festera sense perdre mai la jovialitat.

Toni ha sabut transmetre la seua passió i la seua estima per la filà dels Moros Vells als seus fills José i Montse i a les seues netes Claudia

i Mía que de ben segur continuaran la seua tasca i mantindran la passió de Toni per la filà.

Enhorabona, Toni!
Vítol al Patró Sant Blai!

Imma Puerto Pascual

El 1974 naixia Imma Puerto Pascual i, com no podia ser d'altra manera, va nèixer mora vella. El registre oficial no es faria fins el 1976, però abans de nèixer ja estava decidit que Imma seria part de la filà dels Moros Vells, com ja ho era son pare i ja ho havia sigut el seu besavi.

Les circumstàncies vitals han dut a Imma a viure, crear la seua família i exercir la seua professió a Eivissa, però quan algú té un lligam tan fort amb la gent que tant estima, amb la seua filà i amb el seu poble, res no pot impedir que Imma trobe la forma de gaudir com només ella és capaç del que més li ompli el cor i l'ànima: les festes de Moros i Cristians, la seua gent i el

seu poble, llevat, és clar, de l'altra gran passió: el teatre. Però fins i tot això ha aconseguit integrar-ho en la festa que tant estima al convertir-se en la actual ambaixadora del bàndol moro.

Encara que, de moment, no ha tingut cap càrrec directiu en la filà, Imma és de les persones sempre disposada a implicar-se en tot allò que la filà necessite i fer-ho sempre acompanyada per la seua quadrilla Les Perles amb les que ompli d'alegria i festa el maset i el carrer. I és que no ho furta, ho hereta: la seua família és de les que viuen molt intensament la festa i tant sa mare com son pare han sabut transmetre-li la passió pels Moros i Cristians del seu poble i

això Imma ho du escrit en els ulls i el somriure.

Imma, enhorabona per com eres i pels 50 anys de mora vella!

Manuel Blázquez Puerto

El 24 de gener de 1972 va nèixer Manuel Blázquez Puerto. Quan tenia apenes quatre anys, el dia de l'Eixabegó de les Festes de 1976 els seus pares van apuntar-lo a la filà de Moros Vells (de la que han format part tant son pare com el seu iaio).

Durant la seua trajectòria festera, ha estat en dues ocasions membre de la Junta Directiva de la filà, com a representant de la filà de Moros Vells a l'Associació de Festes i com a vicepresident de la filà. No ha ostentat altres càrrecs –ni alferes i capità ni tampoc ambaixador moro.

Han format part també part de la filà sa mare i el seu germà. En l'actualitat el seu fill continua la tradició familiar i també és moro vell. Recorda amb certa nostàlgia anèc-

dotes i vivències de la seua infantesa viscudes a la filà, com les desfilades el dia de l'Entrada darrere de l'esquadra de son pare o també acompanyar son pare a la disparada d'arcabuzos el dia de Moros i Cristians amb el seu germà.

Tot i que li agraden tots els actes de les festes i la festa en conjunt, els actes que més li agraden i als que més disfruta com a fester són l'Entrada, la Diana del dia de Sant Blai i el Sant Crist (sobretot pujar a esmorzar amb la seua filà).

Tot i que encara no ha tret la Relíquia de Sant Blai, està previst que ho faça durant les Festes de 2029, la pròxima ocasió que la filà de Moros Vells serà l'encarregada de treure la Relíquia.

Fester compromés amb la seua filà, arriba als 50 anys de fester en ac-

tiu i ho fa amb il·lusió i amb ganes de seguir participant de la Festa i aportant tot allò que pot a la filà a la que té les seues arrels familiars.

Enhorabona!

Teresa Sanchis Molina

Teresa Sanchis Molina va nèixer el 26 de juny de 1973. Son pare, José M^a va apuntar-la a la filà el dia de l'Eixabegó, als seus tres anys.

Son pare, va ser president de la filà durant 6 anys i també capità. Tere des de ben xicoteta ha estat una marroca molt activa i compromesa amb la seua filà, de la que és la presidenta des de l'any 2024, però de la que també ha format part de distintes juntes directives anteriors, ocupant càrrecs de vocal, vicepresidenta i secretària.

En 2018 va formar part de la comissió organitzadora del 150 aniversari de la fundació de la filà de Marrocs. Tant ella, com la seua germana Mar han estat també capitanes de la filà, de la que li agrada destacar que és una filà amb molt

bon ambient fester i molt acollidora. El que més li agrada a les nostres festes és participar-hi de manera activa a tots els actes que li és possible, incloent-hi també els panellets de cada mes. La seua esquadra/quadrilla de marroques és "La Fideuà" amb la que viu la festa durant tot l'any. Quan Tere va ser capitana en 2005, van fer coincidir la capitania amb una altra amiga, Merce.

Tot i que no li correspondrà ser portadora de la Relíquia de Sant Blai fins a les festes de 2030, va ser una de les portadores de la Relíquia a la Processó que es va celebrar de manera extraordinària amb motiu del 375 aniversari de la Relíquia de Sant Blai.

Amb un currículum fester tant complet, el seu proper repte a ni-

vell fester serà la celebració dels 75 anys de festeria i marroca.

Enhorabona, Tere, i moltíssimes gràcies per la teua implicació en la festa i en la filà de Marrocs.

Jumi Cantó Vañó

La història festeria de Jumi és molt més que una afició: és una herència familiar plena de sentiment, orgull i tradició. Tot va començar amb el seu avi patern, Miguel Cantó Vañó, qui va entrar a formar part de la filà Marrocs des de ben jove, i va viure el seu somni fester quan va ser capità l'any 1964. Amb ell va nèixer un vincle profund que traspassaria generacions.

L'avi Miguel no sols va viure la festa intensament, sinó que va transmetre eixe esperit als seus fills, a Miguel (padrí de Jumi) i a Juan Antonio (pare de Jumi), qui també va ser capità, una passió compartida que es va convertir en llegat. A casa de Tere i Juan, l'estima pels Marrocs sempre ha estat com una llum encesa, per això, Jumi va començar a ser Marroc amb només dos anys, l'any 1976. Més tard, també s'hi van sumar els seus germans i la seua germana, unint tota la llar sota els mateixos colors i sentiments.

Fidel a eixa essència tan arrelada, Jumi també va inscriure a les se-

ues filles només nèixer. I és que, a més, la seua dona també prové d'una família festeria de la mateixa filà, teixint així una història familiar enllaçada per la filà de Marrocs.

Seguint les petjades dels seus avantpassats, Jumi també va ser capità l'any 2000, acompanyat per la seua inseparable i estimada colla Trabuc d'or. Anys després, ho va ser també la seua dona i ja tenen marcada la data perquè les seues filles prenguen el relleu.

Però una anècdota entranyable resumeix la força d'aquesta tradició: la seua àvia Amparo, quan va morir l'avi Miguel, li va regalar a Jumi la banda de capità de l'avi, qui compartia nom i cognoms amb ell. Anys després, quan li va arribar el torn de capità, Jumi somiava lluir eixa mateixa banda que tant significava per a ell. Restaurada amb estima per Pilar Molina Conca, també membre significatiu de la filà de Marrocs, la banda va tornar a brillar pels carrers de Bocairent 36 anys després, amb tot l'orgull i l'emoció d'una herència que parla

al cor, un gest tan senzill com emotiu, que va fer possible revivre un símbol molt estimat que uneix generacions i manté viva l'ànima festeria d'una família de Marrocs.

"No perdem mai les tradicions, són vida, arrels i emocions. Dels avis i avantpassats ve la devoció, tant pel poble com pel nostre patró."

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!

Juan Vañó Galvañ

Vaig nèixer a Bocairent el 5 d'octubre de 1958, en una família amb arrels de marrocs, fill de Toni "el brutet" i net de Jeroni Vañó. En l'actualitat quasi tota la meua família pertany a la filà. Recorde encara quan dos anys abans d'apuntar-me a marroc vaig estar de sergent de maset amb companyia d'Enrique Sisternes, el seu fill Mario, mon pare i jo. Un any els meus pares em van regalar un sabre del tio Eduard Gisbert (tio oliveta) el qual he utilitzat per fer de cap d'esquadra varies vegades amb trage especial. Vam agafar la capitania un grup d'amics des

de l'any 1994 sent capità Enrique Sisternes, després Antonio Belda, Jose Mª Sanchis, Francisco Crespo fins que l'any 1998 vaig tindre l'honor de ser jo el capità. Un any en molts bons records i al qual em van acompanyar tota la meua família i amics. A la festa sols he faltat un any, per motius de salut vaig decidir anar-me'n de viatge, però ho vaig passar molt mal i el dia de Sant Blai vaig decidir tornar i a l'hora de la processó ja estava al poble. En l'any 2026 celebre els meus 50 anys de marroc i espere gaudir molts anys més d'esta gran festa.

Ximo Blasco Vañó

L'any 1976 Ximo Blasco Vañó, als 11 anys, va ingressar com a membre de la filà de Marrocs. Els seus pares no eren festers, però sí que ho havien sigut el seu avi i besavi paterns, però a la filà de Moros Vells. Va ser sa mare qui va voler que s'apuntara a la festa i Ximo va decidir apuntar-se a marroc. En aquell moment, el motiu per apuntar-se no va ser el fet de tenir familiars i/o amics a la filà de Marrocs; a dia de hui compta amb bons amics, també són marrocs dos dels seus fills, David i Miquel, i tota la família espera amb il·lusió que arribe el moment de la propera capitania d'un d'ells. La festa i

vincle amb els marrocs, hui en dia es manté viva al seu entorn familiar. Ximo ha format part de la junta de la filà de marrocs, anys 2000 al 2004 i va estar representant de la seua filà a la Junta de Festes. És per tant coneixedor de la tasca tan important que tant la Junta de la filà com la Junta de Festes tenen en l'organització d'aquestes, perquè tot isca i lluisca com mereix. Gaudeix cada any de les festes amb presència i participació fonamentalment als actes de l'entrada, processó, diana, pujada al Sant Crist i els moments de dinar amb la quadrilla. És per a ell motiu de satisfacció celebrar aquests cin-

quanta anys com a fester, a la filà de Marrocs.

Paco Pascual Vañó

Vaig entrar a formar part de la filà dels Moros Marins l'any 1976, any en què també es va inaugurar el nou maset. Durant aquests cinquanta anys he gaudit de la festa al màxim que he sabut. Vaig portar la Relíquia l'any 2011, sent per a mi un orgull i una gran alegria. Juntament amb la meua

quadrilla vam estar fent les paelles dotze anys i actualment portem la bandera de la filà. Participar en aquestes festes em dona alegria i emoció perquè formen part de la meua identitat i cultura, per això, continuaré gaudint-les mentre puga fer-ho.

Manolo Santonja Colomer

Manolo és el fill xicotet del tio Leandro i la tia Araceli, així que estava ben clar que el seu camí a la festa anava a estar lligat als Moros Marins. No va tindre cap dubte l'any que ja complia 16 anys i havia d'apuntar-se formalment, tot i que la seua quadrilla d'amics, els de tota la vida, es van fer mosqueters.

Des de ben xicotet ell ja es vestia de Marino i feia d'aiguador de la esquadra dels seus germans Juan i Leandro, acabant alguna que altra vegada més perjudicat que ells. Recorda amb il·lusió d'aquells anys, després de la processó de la Mare de Déu dels Dolors el dia de la Dolorosa, els xiquets de les forquetes eren obsequiats amb els preats pastissos de les monges agustines, el millor premi possible. Un altre moment molt especial va ser quan, fa 50 anys, es va inaugurar el nou maset, projecte que va viure de primera mà a casa junt amb son pare, aquella nit. Ell va

ser un dels cambrers encarregats de servir el sopar amb el que es va convidar als assistents, una fita de la que es va parlar durant molt de temps.

Ha format part de la junta de la filà com a secretari en 3 legislatures consecutives i sempre ha estat ahí per al que fera falta. Ha sigut portador de la Relíquia l'any 2020 i l'únic càrrec que s'ha quedat amb l'espina de no ostentar ha estat el de capità, tot i que casualment enguany al sorteig va eixir com a candidat, però per motius de salut va haver de dir que no. Tot i això, sap molt bé el que és viure una capitania a casa, ja que al 2007 la seua filla Yaiza va ostentar el càrrec i tota la família va viure la festa d'una manera molt especial, sent uns anys molt emotius i de festa a casa.

Sempre ha sigut un fester de maset, dinars, sopars, tornar al maset amb la música després de desfilar i quan estava de moda els diumenges, anar a fer la ratlla de la misèria

amb la picaeta amb tota la família, germans, nebots, fills...

Està molt orgullós d'haver aplegat als 50 anys i tant ell com la seua família, estan molt contents i agraïts a tots aquells i aquelles que han estat fent pinya al seu costat per aconseguir-ho, i que junt amb les seues netes també moren marines, en puguin ser molts més.

Paco Rico Perigüell

A Bocairent, majoritàriament, hi ha dos formes per les quals comencem a formar part d'una filà, una és per mitjà dels amics o coneguts i l'altra, la més habitual, per les arrels familiars. Segurament Paco, durant la seua trajectòria festera, ha fet que alguns dels seus amics hui siguen moros marins, però en el seu cas, va ser clarament per tradició familiar. El seu iaio, el seu tio i per descomptat el seu pare, formaven part d'esta filà. Paco va nàixer al final de l'any 1975, concretament el 24 de desembre, i passats els primers dies, el seu pare Paco Rico conegut com a Paco "Castalla", va tindre molt clar que en acabar les festes de 1976 donaria d'alta al seu fill en la filà que ell tan estimava.

Encara que en els anys d'infància, i fins i tot d'adolescència, només participava en desfilades del pannellet o del ciri, des de molt xicotet, va viure a casa l'ambient fester i en particular el dels marins, en gran part pel fet que quatre de

les seues germanes també formaven part de la mateixa filà.

A partir de 1990, any en què la seua germana va ostentar el càrrec de capitana, va augmentar la seua implicació, i junt amb els seus amics va participar cada any en l'Entrada, alguna volta en esquadra, encara que la majoria de voltes en els camions, i també en la Cordà. Com una gran part de la gent jove, vivia i gaudia de la festa de nit, i no massa dels actes de matí, encara que, amb els anys i gradualment, això va anar canviant fins a descobrir tots els actes festers. Era especialment significatiu per a ell, com ja ho era per al seu pare, el sopar de "l'olleta" de la nit de Caixes i el cant del "Marinero".

El seu compromís amb la filà de Moros Marins, va quedar patent quan va ser elegit com a part de la junta, tenint el càrrec de vicepresident des de 2013 a 2016, i també va tindre l'alegria de ser un dels portadors de la Relíquia en la processó de les festes de 2020.

Com que la celebració dels 50 anys de fester també serveix per a fer revisió i recordar anècdotes i persones de la nostra vida festera, de segur que en algun moment de les festes d'enguany, Paco farà un bes al cel per agrair a son pare i a sa mare que li facilitaren les coses per a ser moro marí.

Enhorabona i que gaudisques molt d'estes festes!

Francisco Vañó Molina

Nascut a Bocairent l'any 1951, es va apuntar com a moro marí en 1976. Un motiu determinant va ser el fet que son pare, Francisco Vañó Ribera, ja pertanyia a la filà des de 1941, on era un fester discret, però sempre disposat a col·laborar amb les reformes, reparacions i pegots del maset vell, que la junta li demanava per la seua condició d'obrer de vila.

També van influir en la decisió de Paco els amics de la comparsa, amb els que ha compartit tota una vida fester. L'esdeveniment més emotiu i intens d'eixa relació va ser la capitania col·lectiva, entre 1981 i 1989, en què cada any un d'ells va exercir com a cap de la filà: José Silvestre Sirera, Rafael Vañó Santonja, Manolo Jornet Cabanes, els

germans Cristóbal i Conrado Valdés Jiménez, Joaquín Molina Castelló, els germans Juan i Leandro Santonja Colomer i el mateix Paco Vañó Molina, que va ser el capità dels moros marins de 1987.

Fester de maset i panellets, de guisar i coure, d'enrenous i embolics, arriba als 50 anys com a moro marí amb la modèstia i humilitat dels que no han ocupat càrrecs directius, però que han estat imprescindibles en el quefer quotidià de la filà. Va traure la Relíquia del patró Sant Blai l'any 2011.

La seua petjada marinera perviu en els seus fills Almudena i Francisco José, els quals, a pesar de la brisa materna contrabandista, van optar per la filà dels remes i les barques, i també en els nets Aleix i Hugo. Enhorabona a Paco i a tota la família

per ser festers lligats de ple a una comparsa alegre, festiva, oberta i vitalista que forma part essencial de les nostres tradicionals festes de moros i cristians.

Ramiro Miguel Villanueva González

Vaig nàixer a Casas de Lázaro (Albacete), l'any 1942. Tot i no ser fill de Bocairent, en 1970 em vaig casar amb la meua dona Ana i me'n vaig vindre a viure ací. Des que vaig començar a veure les festes de Moros i Cristians, em va cridar l'atenció la tradició que hi havia a totes les comparses.

Gràcies al meu cunyat Roque, vaig començar a conèixer la festa, quan hi havia panellet, ciri o sopar a la filà, me n'anava amb ell. Allí al maset, des del primer moment em vaig sentir part de la filà, amb el bon ambient amb què gaudia, i finalment l'any 1976 vaig decidir apuntar-me.

Quan li vaig dir a la meua sogra Anita que anava a apuntar-me, li va fer tanta il·lusió que, de seguida, em va dir que ella pagava la tela del trage, i així ho va fer. Aleshores, a partir de la data de 1976,

vaig passar a formar part de la filà fins al dia de hui.

Un dels moments més emotius de la meua vida fester, va ser l'any que vaig traure la Relíquia de Sant Blai, aquest record el guarde amb molt d'afecte.

He viscut molts moments a la festa, dels quals he gaudit molt. He eixit a l'esquadra oficial unes quantes vegades, al bloc, amb trage especial, carrossa...

Una altra cosa de la qual em sent orgullós, és la meua etapa com a caporal, tot i no haver sigut instruït per ningú, ja que molts comencen de xicotets, jo a poc a poc he anat ensenyant-me a fer-ho.

A la meua quadrilla, sempre hem tingut qui fera de cabo, però en una de les vegades que érem l'esquadra oficial, el cabo es va veure indispost i havíem d'acabar l'Entrada, va ser en aquell moment, quan em va insistir tota la qua-

drilla que agafara jo el sabre i així vaig començar a fer de cabo, sent hui en dia, el cabo més major de la filà de Moros Marins.

Aquests cinquanta anys de fester i de formar part d'aquesta filà, ha sigut i és un orgull.

Salvador Vidal Castelló

Va ingressar a la filà de Moros Marins l'any 1976, avalat per Vicente Calvo Tormo i Antonio Calvo Puerto. Salvador va ser un dels pioners de les nits de retreta amb disfresses. Entre 1990 i 1996 va ser vicepresident de la filà, representant a la junta de festes i coordinador de festejos. Durant aquest període, va impulsar activament i, finalment, va aconseguir que es pogués desfilar amb dues bandes de música, una pràctica no permesa fins aleshores. A més, va formar part de la comissió per a l'adquisició del nou local de la junta de festes.

Des d'aquell mateix període fins al 2006, va participar en la deco-

ració del maset dels Marinos ideant la famosa llista de membres "el Barco", que va encarregar a l'artista local Antonio Vañó. També va exercir diverses funcions, com ara la contractació de música, la gestió de botes i xilaves, el proveïment de llenya, el manteniment del maset i la col·laboració en l'organització de les paelles de la filà. A més, va participar en el disseny de la nova bandera i va formar part de la comissió per a l'adquisició i la construcció del local per als músics.

L'any 2011 va tenir l'honor de portar la Relíquia. Entre 2013 i 2016, va tornar a formar part de la junta dels Marinos, aquesta vegada com a president, creant la secció infantil.

Andrés Asensio Bellver

Des del meu naixement, els meus pares, Andrés i Luisa, em van saber transmetre la fe en Sant Blai i la passió per la festa de Moros i Cristians, i així, sempre l'he viscuda molt intensament, des de menut, acompanyant-los als diferents actes i celebracions.

En 1976, un any després d'ordenar-me sacerdot, em vaig apuntar a la filà de Moros Marins seguint la tradició familiar (mon pare moro marí amb solera i ma mare activa i implicada com la que més en la festa).

Des d'aleshores, quan les meues obligacions com a rector m'ho han permès, he participat en la festa. He d'agrair el gran interès que la família marinera i, especialment, la meua esquadra han mostrat sempre perquè jo poguera compartir amb ells la setmana gran de les festes, sobretot els actes de l'En-

trada, del dia de Sant Blai i del dia de Moros i Cristians.

Guarda una quantitat innombrable de vivències i experiències, totes elles entranyables i gratificants. Durant molts anys he oficiat la missa dels Moros Marins del dia de Moros i Cristians, així com, també, he predicat en la Novena en honor al nostre Patró les nits del Ciri de la filà. Una ocasió molt especial va ser quan vaig celebrar els 25 anys de sacerdoci, perquè vaig ser l'encarregat de presidir i predicar en la Missa Solemne de Sant Blai. A la Processó he participat acompanyant Sant Blai com a capellà, i, singularment, l'any que en la filà em va correspondre portar la Relíquia.

Sens dubte, moments tots ells molt significatius, juntament amb aquells més quotidians compartits amb els amics del "còmpul" i amb

la família, que han donat sentit a la meua forma de viure la festa, també ara d'una manera més tranquil·la, i sempre amb un Vítol al Patró Sant Blai al cor.

Antonio Belda Beneyto

Mig segle de festa, orgull mosqueter.

Amb emoció i gratitud mire enre-re i veig com, al llarg de 50 anys, la festa ha sigut part fonamental de la meua vida. Vaig nèixer l'any 1949 i, amb només quatre anys, ja em portaven a la comparsa dels Mosqueters per a compartir el dinar dels xiquets el dia de l'Eixabegó. Aquell primer contacte amb la festa va encendre una flama que mai s'ha apagat.

No va ser fins després de fer la mili quan vaig poder fer realitat un somni llargament esperat: apuntar-me a la filà, amb el mateix fervor que el meu pare, Antonio Belda "el Talaia", qui fou capità de la comparsa l'any 1954 i un referent per a mi dins i fora de la festa.

He compartit innumbrables vivències amb la meua estimada quadrilla: la capte durant 25 anys, tantes nits de germanor, els preparatius, els nervis, la música, les emocions... També vaig formar part de la Junta de Festes de la comparsa, aportant el meu granet

d'arena per mantindre viva la il·lusió col·lectiva.

Un dels records més especials arribà en 1992, quan vaig tindre l'honor de representar el nostre poble a l'Expo de Sevilla, desfilant amb orgull i emoció. Va ser un moment màgic, d'aquells que queden gravats per sempre.

Amb el pas dels anys, la festa ha continuat viva dins la meua família. Va ser un goig avalar els meus fills per a entrar a la filà i comprovar com la tradició segueix de pares a fills. El meu fill, conegut com "el Tremendo", continua el camí fester, igual que el meu germà, i així la història es repeteix amb alegria.

També vaig viure amb orgull com els meus fills foren els primers xiquets en lluir un trage especial a l'Entrada, un altre capítol entra-nyable en la nostra trajectòria.

I l'any 2024, la meua vida fester va sumar un altre moment inoblidable: dur la Relíquia a la processó de Sant Blai, un honor que mai oblidaré.

Cinquanta anys de records, d'amistat, de música i colors, de panellets i ciris, de nits llargues i matinades plenes de sentiments. Cinc dècades amb el cor posat en la festa i amb orgull de dir: soc Mosqueter.

Gràcies a tots els qui han compartit el camí.

Visca la festa, i visca els Mosqueters!

Paquita Sánchez Vañó

Vaig nèixer el 21 d'abril de 1965. Puc dir que soc mosquetera perquè a casa tenia un gran referent, mon tio Juan i el 5 de febrer del 1976 em van apuntar a la filà amb l'aval de mon tio. En la meua memòria està gravat quan el dia de l'Eixabegó em van dir «Ja eres mosquetera» i agafada de la mà de mon tio i amb el tovalló, els coberts i la taronja vaig anar al maset. En eixe moment va començar la meua trajectòria fester fins aplegar a aquest moment: el reconeixement dels 50 anys de fester.

Durant aquests anys només puc recordar moments d'orgull i de felicitat que han donat per a molts fets importants: he format part de dos juntes de la filà, una amb Pedro Ferre Berbegal, i l'altra amb Juan Molina. En aquests anys també he sigut capítana, la

primera dona capítana de la filà dels Mosqueters, un somni que va ser possible gràcies al suport incondicional dels meus pares, del meu germà, de mon tio Juan, del meu novio Rufino i de la meua quadrilla; sense ells no ho haguera pogut fer. Gràcies pel suport. Treure la Relíquia va ser una altra il·lusió aconseguida i ara, com no, la celebració del 50 anys de mosquetera, un orgull que no puc ni descriure.

Abans d'escoltar el primer VÍTOL la Nit de Caixes, la ment i el cor se'm preparen per a envoltar-me de la màgia d'aquests dies de festa que qualsevol bocairentí o bocairentina sent en la pell. He vist i he viscut els canvis en la festa durant els últims anys i sempre he pensat que «la festa és festa».

En aquesta trajectòria plena d'il·lusió i sentiment he aconseguit

arribar fins a aquest moment i espere poder gaudir molts anys perteneixent a la filà dels Mosqueters.

I ara sols em queda dir: VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI !

Luis Balaguer Asensio

És molt difícil resumir, en aquestes línies, el que per a mi ha significat i significa ser mosqueter.

Jo, em considere mosqueter des que vaig nàixer, encara que mon pare em va apuntar a la filà en l'any 1976. Mon pare era de Beniardà i es va apuntar a mosqueter perquè era, tradicionalment, la comparsa de la família de ma mare, sent ell capità de la filà l'any 1960, i jo vaig traure la Relíquia en 2024.

Són molts els bons moments i records que he viscut i guardo al llarg d'aquests 50 anys formant part d'aquesta filà, compartint amb amics i festers actes, desfilades, sopars, etc.

Estic molt orgullós de formar part de la Comparsa dels Mosqueters.

Bones Festes a totes i a tots.

Vítol i vítol al Patró Sant Blai!

Baltasar Peidro Puerto

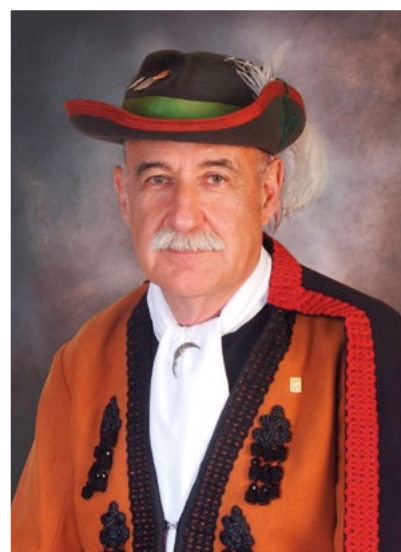
Han passat cinc dècades des que va donar els seus primers passos com mosqueter. Cinquanta anys de lliurament, passió i compromís indestructible amb una tradició que va més enllà de les desfilades: és identitat, és cultura, és sentiment. Balta naix el 5 de novembre de 1960, però no és fins al 5 de febrer de 1976, que passa a ser part de la filà dels Mosqueters.

Des d'aquelles primeres vegades fins a hui, ha format part de l'evolució de la festa, acreixent les arrels mosqueteres que sempre ha portat amb si: tant el seu besavi Victorino Peidro Llopis, com el seu avi Baltasar Peidro Cabanes, foren capitans o el seu oncle Victorino Peidro Casa, que va exercir de padrí i avalador per a ingressar en la filà. Ha representat amb honor la seua filà, ha treballat incansablement en l'organització d'aquesta,

formant part de tres juntes entre els anys 1993 a 2004, i en una quarta entre 2017 i 2020, exercint quasi sempre com a tresorer.

La seua dedicació no sols ha sigut visible en cada desfilada, o en els preparatius de la festa, també en el cor de cada celebració, en la qual destaca el que fora portador de la Relíquia de Sant Blai l'any 2023, que forme part d'una gran quadrilla d'amics denominada "El Camalet", o la seua gran passió, també heretada pel seu fill Jaume: la pólvora, de la qual els dos fan bona gala tant en la disparà com en la cordà. Hui celebrem els 50 anys de participació de Balta en les festes, festes que són part fonamental de la nostra història.

La seua trajectòria és exemple de fidelitat i passió per les nostres arrels, i el seu llegat quedarà gravat en la memòria festera com a símbol del que significa ser, amb

majúscules, FESTER. Gràcies Balta per aquests 50 anys, per portar amb orgull el nom dels Mosqueters i per mantindre viva la flama festera que fa de Bocarent un lloc únic.

Vítol al patró Sant Blai!!

Vicent Francés Silvestre

Vaig començar a formar part de la festa l'any 1976, quan el grup d'amics vam decidir que volíem viure-la des de dins. Cadascú tenia les seues preferències, i després de parlar molt i intercanviar opinions, vam acabar coincidint que els Mosqueters serien la nostra filà. Així va començar un camí que ja fa cinquanta anys que dura.

Aquell any ens vam apuntar 20 persones, i a partir d'aquell moment la filà va començar un període gran de creixement. Amb el temps, vaig formar part de la junta i vaig ser l'encarregat de l'armeria on donava l'armament corresponent per a les desfilades i netejava els mosquets després de les festes per tindre'ls a punt per a l'any següent.

També he estat molt vinculat a la vida del maset, ja que he ajudat en

la preparació de la tradicional pericana, i les paelles. Amb la meua quadrilla, som els encarregats de portar la bandera de la filà, un gest que he complit amb orgull diverses vegades.

Quan vam començar a ser pares, vam voler que els nostres fills i filles visqueren la festa com nosaltres, i vam construir una carrossa pròpia. Encara hui està en funcionament, i ens fa especial il·lusió veure-la cada any als carrers.

Amb els anys, la meua manera de viure les festes ha canviat. Per la meua situació actual, les visc des d'una altra perspectiva, però amb la mateixa il·lusió perquè sempre que puc assistisc al maset o als actes. L'any 2023 m'hauria tocat traure la Relíquia de Sant Blai, però per motius que tots sabeu no ho vaig poder fer. Tot i això, ho vaig viure amb emoció des d'un altre lloc.

Han passat cinquanta anys, però l'orgull de ser mosqueter continua. És un sentiment profund, que m'acompanya cada any quan arriben les festes. I així serà mentre puga.

Vítol al patró Sant Blai!

Vicent Micó Calatayud

Arribar a 50 anys de fester, crec que és un orgull per a tot fill de Bocairent que estiga integrat en la festa.

Darrere queden moments molt bons compartits en quadrilla. Sense aquesta tampoc tindria massa sentit la festa i no hem d'oblidar a les bandes de música, són el cor que ens fa moure intensament i en cada moment.

Aquest gran espai de temps ha donat per a molt. Érem jovenets quan s'apuntarem en el Maset del Carrer Ereta de Penya. Sols es bevia vi, no hi havia ni quasi cervesa i per a després del café, conyac i poc més i el dia l'Eixabegó, si feia l'oratge regular, taules al carrer perquè no cabíem dins del maset, però que bé ho passàvem.

Ha anat passant el temps i hem vist créixer als fills. Cal recordar

la carrossa que muntàrem entre tots els pares per a veure'ls vestits de mosqueters tirant confeti. Ells gaudiren, als pares ens queia la bava i ara, com no podia ser d'altra manera, són els nets els que la disfruten i els iaies... Què voleu que diga...?, emoció desbordada. Aquestes generacions aniran fent-se majors i tindran el repte de continuar amb els costums i tradicions que mai hem de perdre ni com a festers ni com a bocairentins. Tenim tants records bons que seria impossible enumerar-los, tant en actes de festa com excursions de quadrilla a llocs diferents. Sempre amb molt de riure i bona harmonia.

També mencionar els moments més durs que hem hagut d'afrontar, com la pèrdua de companys del còmpul. Ahí és on més ens ha

costat recuperar-se, no oblidarem mai els temps tan bons que passàrem junts i sols en resta dir que en tot moment i, sobretot en la festa, els duem en el pensament.

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!!!!

Juan Molina Martínez

Vaig nèixer al juny de 1960, però vivia les festes des de fora, ja que a la meua família no hi havia tradició festera. Quan vaig complir 16 anys, els meus amics i jo, cansats de ser merament espectadors, prenguérem una decisió un dia de febrer de 1976: volíem formar part activa d'una filà. La incògnita era... quina? Com que no ens decidíem, la sort, ens va portar a la filà de Mosqueters. I quina gran decisió va ser!

Enguany, a les festes de 2026, sent un profund orgull poder celebrar amb els meus amics mig segle de vida festera. Malauradament, tinc una espineta clavada, ja que, un d'aquells cinc companys ja no es troba entre nosaltres. Una gran pèrdua que no impedeix que el tinguem ben present en cada acte i en cada record.

Tot el grup d'amics ens encarreguem de portar la bandera de la filà des de l'any 1995, una tasca que fem amb orgull, respecte i estima per la tradició.

Sempre m'ha agradat implicar-me plenament en les festes i col-

laborar en tot allò que està al meu abast. He format part de diverses juntes directives de la filà, he sigut president i també membre de la Junta de Festes, de la qual actualment soc cap de protocol i suplent de l'assessor religiós. Constantment al servei de la festa i de la comunitat festera.

He tingut també l'honor de ser portador de la Relíquia de Sant Blai en dues ocasions memorables: l'any 2005, amb motiu del III Centenari de la Relíquia, com a alferes de la filà, un fet que recorde amb gran emoció i il·lusió, i l'any 2023, per torn de llista dins la mateixa filà de Mosqueters.

I com a colofó a tots aquests anys de vivències, vaig tindre el privilegi de ser capità l'any 2006. Va ser un somni poder compartir aquell any tan especial amb la meua família, amb el suport incondicional de la meua dona i amb la participació del meu fill Juan, a qui he transmès la passió i l'alegria de pertànyer a aquesta gran filà. Unes festes inoblidables que guardaré per sempre en el meu cor.

*Veniu a viure la festa, acte a acte amb passió,
amb l'ànima oberta i el cor ple d'emoció.*

Compartiu la música, la pólvora i la devoció,

com ho faig jo, des de fa mig segle, amb il·lusió.

Que esta tradició tan nostra mai perda el seu valor,

per molts anys més, amb alegria, orgull i fervor.

Vítol al patró Sant Blai!

José Luis Silvestre Puerto

Nascut a Bocairent en 1956, vaig començar com a fester en la fila de Moros Vells influenciat pel meu iaio Joaquín Puerto Sanjuan i els meus oncles Joaquín i Antonio Puerto Vaño, per part materna. Per altra banda, quant a la part paterna, condicionat pel meu pare Luis Silvestre Gramage, el qual va ser diversos anys sergent de bandera de la filà i pel meu oncle Antonio Silvestre Gramage, als quals els coneixien de malnom Vilares o dels Vilars. Per aquesta raó, vaig estar eixint diversos anys en la filà dels Moros Vells fins que me'n vaig anar a estudiar a València.

Després quan tenia divuit anys em vaig inscriure com a voluntari en la mili. Una vegada en la mili, els meus amics em van apuntar a la filà dels Mosqueters. Com estava en la mili no vaig poder fer el tradicional acte de benvinguda a

la filà, el qual consistia en una xicoteta desfilada pel maset fins a la taula de la junta, presentar-te davant d'ells i rebre la seua benvinguda.

Uns anys després, participant en l'acte de la retreta del dia Moros i Cristians, la nostra quadrilla vam tindre la idea d'eixir disfressats. Cosa que vam eixir sancionats, però nosaltres com a bons mosqueters no els vam fer cas i a l'any següent vam eixir una altra vegada disfressats de diferent manera. Vam tindre la quotidianitat de disfressar-nos cada any, sense pensar en la possible sanció. No serà aquesta insistència per part nostra la que ha provocat que continue disfressant-se en la retreta i fent d'aquesta un acte més divertit i atractiu?

Així mateix, he format part de la Junta de la filà dels Mosqueters i també com a sergent del maset.

A més a més, fa un parell d'anys vaig tindre la sort de poder traure la Relíquia en la processó de Sant Blai. Per acabar, puc dir-vos de tot cor que estic molt content de formar part de la filà dels Mosqueters. Visca el patró Sant Blai!

Juan Antonio Sanz Calabuig

Vaig nàixer el 13 d'agost de 1959. Malgrat no pertànyer a una família amb una llarga tradició festera, tant el meu pare com el meu tio van formar part de la festa durant uns anys. N'obstant això, quan jo era menut el meu pare ja no era fester, però això no va impedir que gaudira de les festes any rere any, primer amb la meua família i després amb els meus amics. Va ser finalment l'any 1976 quan em vaig unir a la filà de Mosqueters. Tot va començar quan cinc amics (Vicent Micó, Antonio Conejero, Juan Molina, Vicent Francés i José Vicente Albero) que tampoc eren festers i jo decidirem apuntar-se a una filà, però a quina? Les opcions que es van plantejar van ser:

Espanyoleros (ja que el meu pare havia estat membre d'aquesta filà); Suavos (pel nostre amic Manolo Beneyto); Moros Vells (on estava un altre amic, Antonio Blas Calatayud); Moros Marins (perquè Manolo Santonja, un altre amic, hi formava part); i Mosqueters

(pel germà d'Antoni o Conejero). L'atzar ens va assignar a la filà de Mosqueters i així ha estat durant aquests 50 anys.

Durant aquesta trajectòria festera, vaig formar part de la Junta de la meua filà des de l'any 1993 fins al 1996. A més a més, he tingut l'oportunitat de poder traure la Relíquia de Sant Blai l'any 2023, dos anys més tard del que em corresponia, ja que ni l'any 2021 ni el 2022 es van poder celebrar les festes a Sant Blai. Però, de tots els actes units a les Festes, el que vertaderament m'agrada són els sopars dels Panellets, que se celebren durant tot l'any i, així, poder fer "còmpul" dins de la filà.

Al llarg de tot aquest temps, he gaudit de cada acte sempre acompanyat pels meus amics, aquells que un dia decidírem començar a formar part de la família dels Mosqueters i amb qui he pogut celebrar els 50 anys de fester. Malgrat que dels sis amics que iniciàrem aquesta trajectòria festera, un ja no es troba entre nosaltres,

sempre el portem present al cor i al record.

Vull acabar agraint a totes les persones que fan possible que les Festes es porten a terme, ja que realitzen una tasca encomiable i també, vull donar les gràcies a la meua filà, a la meua quadrilla, als meus amics i a la meua família per celebrar amb mi els 50 anys de fester.

Bones festes i Vítol al patró Sant Blai!

Antonio Conejero Vañó

Vaig nàixer un 9 de maig de 1959. En 1976, quan tenia 16 anys, els 10 integrants de la quadrilla d'amics vam comentar d'apuntar-se a festers (si en casa ens donaven permís, clar). Alguns amics ja eren festers i els que no ho érem, vam decidir triar per sorteig la filà a la que ens apuntaríem. De manera que entre les filaes que més ens agradaven, vam fer papeletes i van eixir els mosqueters. Eixes mateixes festes, el dia del Sant Crist, vam anar al maset i ens vam apuntar tots.

Any rere any vam anar ampliant la quadrilla i al maset sempre ens vam sentir molt aollits per la filà, podent formar dos filaes per a eixir a desfilar. L'ambient entre nos-

altres sempre ha sigut d'allò més bo.

En l'any 2023 vaig tindre l'honor de traure la Relíquia i per a mi va ser un fet que esperava amb moltes ganes i il·lusió i que vaig viure amb molta emoció.

A mi mai m'ha agradat representar cap càrrec de responsabilitat. Així i tot, vaig formar part de la Junta durant 4 anys en companyia dels amics. Al llarg d'aquests anys, m'agradava pujar al Sant Crist duent la bandera de la filà.

Sempre he gaudit molt de la festa, encara que és cert que conforme he anat fent-me major, i amb la falta d'alguns amics de la quadrilla, les ganes de desfilar han anat a menys. Però sempre he dit

i sempre seguiré dient: VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!

ROCAIRENTE
MOROS Y CRISTIANOS

B. SILVESTRE

1976

FIESTAS DE
INTERES TURISTICO

CAPITANIES 1976

FILÀ D'ESPANYOLETOS
Sara Bernat López

FILÀ DE GRANADERS
Pedro Molina Sanchis

FILÀ DE CONTRABANDISTES
Inma Molina Botella

FILÀ TERÇ DE SUAVOS
Mª Amparo Ferre Pérez

FILÀ D'ESTUDIANTS
Eduardo Juan Mora

FILÀ DE MOROS VELL
Ricardo Silla Soria

FILÀ DE MARROCS
Vicente Francés Vañó

FILÀ DE MOROS MARINS
Ramón Tormo Soler

FILÀ DE MOSQUETERS
Esteban Castelló Molina

Ara fa 50 anys...

1976

L'any 1976 donava inici a un període nou, un impàs de renovació i incertesa, caracteritzat pel final d'un període que durant 40 anys va marcar la història d'Espanya. El camí cap a la construcció d'un estat de dret havia començat, la qual cosa va marcar en certa manera el desenvolupament dels esdeveniments. Ara fa justament cinquanta anys Espanya tancava un cicle dictatorial per encetar-ne un altre del costat de la descentralització i el parlamentarisme.

En consonància amb l'obertura de la Ronda Sud i altres millores urbanístiques que s'havien portat a terme en els anys anteriors, al mes de juny de l'any 1976 es donaven per finalitzades les obres de pavimentació i sanejament del carrer Mossén Hilari. Aquest projecte suposava un nou accés al poble a través del pont de "Darrere la Vila". Les obres tingueren com a objectiu primordial la canalització de les aigües pluvials perquè aquestes no perjudicaren aquesta significativa obra arquitectònica. Aquesta actuació de l'Ajuntament anava en consonància amb la millora dels accessos al poble, ja que uns pocs mesos arrere també s'havia millorat l'accés a través del pont de Sant Blai i de Mitja Calça.

Així mateix, quedaven finalitzats els treballs d'instal·lació de la nova xarxa d'enllumenat públic, amb un pressupost que superava els quatre milions de pessetes. Recentment, s'havia creat el parc situat entre els carrers Dos de Maig i Alferes Provisional (actual Músic Bernat). El 1976, la zona quedava convertida en un fantàstic rosarar. A més, es fan afegir els bancs.

I justament més bancs és el que Bocairent va sumar. A banda dels del parc del Dos de Maig, dues noves entitats bancàries aterraven al nostre poble. El Banc de Madrid i la Caixa Rural

Provincial inauguraven sucursals amb la presència d'autoritats i representacions de la indústria i el comerç local i comarcal. L'opinió pública coincidia que aquestes obertures serien clau per a l'enlairament del poble. Les sucursals estarien dirigides per José Cebrià Gabarda i Guillermo Pérez Gómez.

Encara quedava un banc per afegir, però aquest, com deia el noticiari local de l'època, era "de valores más humanos". Es tractava del Banc de Sang. Cent dos donants van acudir a la convocatòria. Quaranta-cinc litres de sang van viatjar fins a la Ciutat Sanitària de La Fe, a València.

Un any després de la inauguració del maset dels Moros Marins, la fil·la de Contrabandistes començava les obres del que seria el seu nou maset al carrer Àngel de l'Alcàsser (actual Carrer Vinalopó), just baix del Pont de Sant Blai. El diumenge 25 de gener, coincidint amb el Ciri de la fil·la, tingué lloc l'acte de col·locació de la primera pedra. Les autoritats locals i festeres junt amb el rector de la Parròquia van col·locar un pergamí beneït que simbolitzava l'inici de la construcció de la nova seu social. Hui a dia aquesta seu ha sigut ampliada per donar cabuda totes les persones associades que s'han anat afegint a la fil·la de Contrabandistes. Des d'aquestes línies, l'enhorabona per l'efemèride!

La festa de 1976 començava, com la d'aquest any passat, amb la presentació d'un nou Sergent Major. Vicent Santonja Castelló deixava aquest càrrec representatiu i simbòlic de les nostres festes. En el seu lloc, Celedonio Belda Ortiz era nomenat Sergent Major. El dia de la publicació s'estrenava en el càrrec, amb la il·l·lusió d'un fester ben compromés. El noticiari local de l'època donava l'enhorabona als dos.

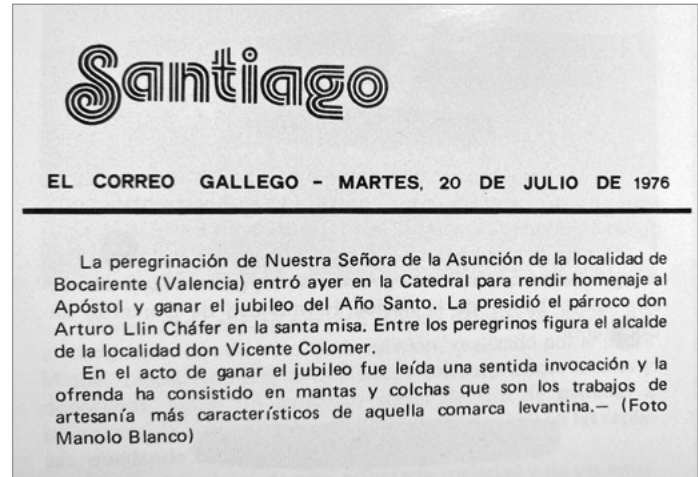

Una altra efemèride important, i especialment ressenyable dins del marc festiu, és el centenari de les Nits del Ciri. Durant el dia 23 de gener de 1976 es va descobrir una xicoteta làpida a la Capella de Sant Blai, la qual rendia homenatge a Juan Aguilar Roig, qui va ser rector de la Parròquia en la dècada dels anys 20. Aquest va ser el precursor d'aquestes nits de festa i fervor que van començar a celebrar-se en 1926. Cinquanta anys després, el 1976, el rector Arturo Llin realitzava la benedicció de la làpida commemorativa. Els ciris de "les nits del ciri" del 1976 portaven impresa la llegenda de les bodes d'or de l'efemèride, i van ser obsequi per a tots els festers i festeres.

El noticiari local de 1976 fa una bonica menció als bocairentins i bocairentines absents. Tota aquella persona que participa de la festa coneix aquell sentiment de no estar present al poble durant la primera setmana de febrer. Aquestes absències sempre han sigut una constant, en major o menor grau. A la dècada dels 70, sembla que la major part de persones que vivien fora de Bocairent residia a Alcoi, València o Barcelona. L'únic nexa entre aquestes persones dispersades pel territori mediterrani era la devoció a Sant Blai. Per aquesta raó, a les diferents ciutats ja anomenades es va celebrar Sant Blai. A Alcoi, la festa va tindre lloc a la parròquia de Sant Mauro; a València, a l'església de Sant Martí (21 de març); i a Barcelona, a l'església de Sant Jaume. Durant l'eucaristia es van repartir panells a totes les persones assistents. D'aquesta manera, Bocairent s'apropava a qui no podia apropar-se durant les festes.

A partir del 1976 Bocairent també comptava amb camp de tir. A l'actual emplaçament es va celebrar la cerimònia d'inauguració, presidida per Miguel Llopis Romero. Seguidament, amb 76 participants, es va celebrar un concurs social de tir. El guanyador d'aquest va ser José Vañó Enguix.

El mateix any, la Societat de Caçadors adquiria cent fanecades al paratge de la Lloma de la Monja, pròxim a l'abric prehistòric del Vinalopó. Inicialment, en aquest emplaçament va existir un projecte de construcció de camps de tir al plat, però mai es va arribar a portar a terme.

Pel que fa a les efemèrides religioses, cal remarcar-ne dues. La primera va ser una peregrinació a Santiago amb motiu de l'Any Sant Compostel·là, de la qual s'adjunta la notícia d'*El Correo Gallego*. La segona va ser el nomenament d'En Antonio Vilaplana Molina com a Bisbe de Plasència. Aquest, de mare bocairentina, va viure la infància al nostre poble.

Un altre fet significatiu va ocórrer cap a final de l'estiu de 1976. Com és habitual en aquestes dates, les tempestes vespertines se succeeixen dia rere dia. La vesprada del 17 d'agost va estar marcada per l'aparició d'un tornado. La zona més afectada va ser la del Mas dels Teulars, on es va desplomar una xicoteta construcció i va deixar sense teules altres dependències del mas. A més, va arrancar pins i va causar altres destrosses en un radi d'uns tres quilòmetres. El personal va haver de refugiar-se a l'interior del forn de cocció de les teules i així es van poder salvar de la catàstrofe. També va succionar l'aigua de la piscina de la Casa de l'Horta i va elevar una furgoneta aparcada a la mateixa casa per a dipositar-la uns metres més enllà. Per sort, tot va quedar en danys materials.

Recordar el passat d'un poble no és només conservar la memòria: és mantindre viva la seua identitat. Les experiències col·lectives, les lluites, els avanços, les ferides i les fites són les arrels que expliquen qui som, com pensem i per què caminem cap a un futur determinat. El passat ens ofereix lliçons, ens ajuda a evitar errors i ens inspira amb els exemples de superació, solidaritat i dignitat. Quan una comunitat coneix la seua història, és capaç de valorar el que ha heretat, construir des del respecte i avançar amb consciència. És en la memòria on trobem les veus dels que ja no hi són, però que van ajudar a formar el camí pel qual hui caminem.

Com ja he remarcat en ocasions anteriors, queda patent la importància de revisar el nostre passat, ja que sols així podem conèixer millor el nostre present. No deixem mai d'escriure el nostre present perquè sols així li donarem vida a la Història; sols així construirem un futur millor.

Joan Castelló Cantó

Record i HOMENATGE

Blai Vanyó

Víctor Sapllana Aroca

Ens unim en aquest escrit per recordar al nostre estimat Víctor Sapllana Aroca, un home que va nèixer el 29 d'agost de 1941 i que va fer de la vida una festa constant. Entenia la Festa de Moros i Cristians no només com una desfilada, sinó com la vida mateixa, viscuda amb calma i passió.

Ell sabia que cada cosa té el seu temps: el temps per a la preparació, el temps per a l'emoció i, sobretot, el temps per a gaudir. I fins a l'últim moment, malgrat que ens va deixar quan menys ho esperàvem.

El seu somriure, eixe que portava gravat a l'ànima, era el far de la seua vida. El maset era el seu lloc, el punt de trobada on les tertúlies i les rialles amb els seus amics de la filà i del carreró dels masets amb altres festers eren ineludibles. Eixa germanor que només es forja entre amics de veritat.

Encara que hui ens falte la seua presència física, el seu esperit fester i el seu llegat es queden amb nosaltres. Brindem per ell, per la seua vida i per totes les bones estones compartides sota el cel de les nostres festes.

Pedro Ferre Vañó

Pedro va nèixer en 1940 i pròxim a complir els quatre anys va entrar a formar part de la filà de Contrabandistes, i si bé el seu pare Gustí "l'Obrer" era moro vell, el seu avi patern era contrabandista. Al final, gràcies al suport de Pepe Vicent Ferre "Picolí", es va decantar per la nostra filà.

En aquella època el maset estava situat a casa "Rosario", al carrer Sant Agustí 13, local que la comparsa tenia en lloguer, conegut com el maset de "Les Casineres". Malgrat la seua curta edat quan va entrar a formar part de la filà, es va adaptar molt bé als components i fins a la data mantenia molt bones amistats dins d'ella.

En 1955, per qüestions d'aquella època, va tindre l'honor de ser capità amb només 15 anys. La ca-

pitania va ser a càrrec de la filà, i encara conservem les despeses detallades d'eixe any, que ascenden a 631 pessetes.

En 1988 va tindre l'honor de ser portador de la Relíquia, posteriorment va rebre també l'homenatge als 50 anys de vida festera, i en el 2006 per part de la filà també se li va fer un merescut reconeixement. L'any 2019 va ser reconegut pel món de la festa per abastar els 75 anys de fester.

Antigament la seua participació el dia de l'Entrada era en "cabriol" o en la gropa de cavalls en "les aparellaes". Després va participar en l'esquadra oficial, tenint també l'oportunitat d'eixir en 2015 en l'esquadra d'escorta de la bandera de l'Associació de Festes. A la filà continuen el seu llegat el seu fill Pere i el seu net Nacho.

Ángel Satorres Vañó

El 9 de desembre de 2024, a València, va morir Àngel. Havia nascut a Bocairent el 2 d'agost de 1931. Va entrar en la filà l'any 1952, als 21 anys, de la mà del seu germà Manuel que era suavo des de 1944. Allí va formar part d'un grup de suavos que participava en tots els actes de festa, especialment des de la nit del Ciri fins al dia de l'Eixabegó. Els seus fills han continuat la tradició iniciada pels dos germans i ara ja són les netes i el net els que també la continuen.

Àngel era dels festers als que els agrada eixir en l'esquadra oficial el dia de l'Entrada, però com a bon

suavo, l'acte en què més disfrutava era el del Piquete, al qual no solia faltar fins que l'edat ja no permet fer un acte d'eixes característiques. N'obstant això, no podia faltar des del cantó del carrer quan la formació baixava per l'avinguda Sant Joan de Ribera. Era d'aquells hòmens que sentien una especial veneració pel dia del Ciri, sempre que va poder, abrigat amb la seua manta, va acudir a l'acte de presentar el ciri i la seua fe al sant.

L'any 1989 va tindre l'honor de dur la Relíquia de Sant Blai i l'any 2002 va rebre l'homenatge pels cinquanta anys de fester.

Descanse en pau!

Josep Francés Gómez

Josep Francés Gómez va nèixer el 31 de maig de 1954 al si d'una família humil, però molt unida per uns llaços forts d'estima. Així, de la mà del seu oncle Antonio Vañó Soler (Trencampolles) es va iniciar en la festa dins la filà Terç de Suavos l'any 1976. Això sí, després d'haver acabat d'estudiar tal com li deia son pare quan ell insistia que volia ser fester. Malauradament, el 14 de novembre de 2024 ens abandonava després de lluitar contra una malaltia massa forta, de manera que no ha pogut celebrar els 50 anys de fester que en aquest any 2026 haguera fet.

Va viure amb intensitat la seua trajectòria com a fester perquè va

gaudir cada instant amb els seus amics de batalla ja fora a la Coveta (al costat del maset), a casa pròpia fent la picaeta, a ca Domingo o a ca Mora, desfilant o pujant al Sant Crist. Per tant, així el recordarem sempre: com un fester a punt per a tot, manifasser de qualsevol idea que implicara riure i fer riure, estimadíssim per tots els que vam tindre l'oportunitat de compartir moments amb ell. En definitiva, un mestre de la festa.

Aquesta festa no serà igual sense tu, però intentarem seguir el teu estel i atresorar cada instant que ens regala.

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!

Joaquín Vañó Piedra

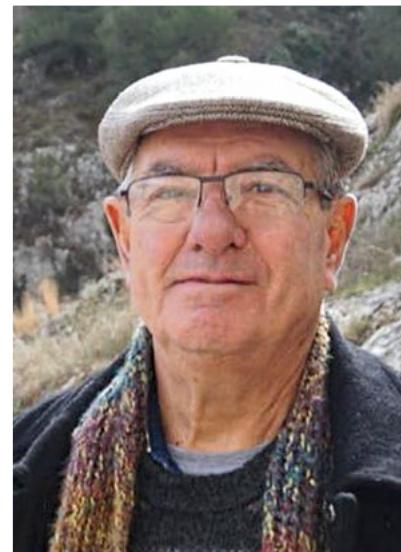
Joaquín Vañó Piedra “Ximanà” va nèixer el 3 de febrer de 1946 a Bocairent, dins d’una família de tradició de Moros Vells. Son pare, Joaquín Vañó Beneito, va fer participar en les festes als seus tres primers fills: Paquita, Ximo i Martí. Va apuntar a Ximo el 1956, quan tenia 10 anys. Ara era el número 8 de la filà.

Per circumstàncies familiars, la suspensió de pagaments i el tancament de la fàbrica “Hijo de Martín Vañó” el 1966, Ximo, que era enginyer tècnic industrial, va acompanyar a son pare a Perú, a Chectuyoc als Andes, on Joaquín Vañó Beneito havia de dirigir la fàbrica de mantes “Marangani”. Al morir el pare el 16 d’agost de 1967, Ximo va quedar allà i després va passar a Lima en la mateixa empresa multinacional espanyola “MATESA”. Retornà a València

quan l’empresa va fer fallida el 1970. Posteriorment va marxar a Mèxic a l’empresa dels Estats Units “Cannon Mill” el 1972. Més tard, els anys 80 i 90 va muntar la seua pròpia fabrica de calces i calcetins “Tejidos Mallorca” (en homenatge a la seua mare Consuelo Piedra Miralles que vivia amb les seues filles a Mallorca)

A Mèxic ha viscut la resta de la seua vida. Va morir el 2 d’octubre de 2025. Durant aquests anys ha estat apuntat a la filà dels Moros Vells, ha vingut sempre que li ha estat possible amb els seus fills i la seua dona Sandra. Va ser capità el 1991.

El seu amor per Bocairent i les Festes de Sant Blai ha sigut constant. Tenia previst vindre a les festes de 2026 per a celebrar el 3 de febrer, quan entra Sant Blai a la plaça de

l’Ajuntament, els seus 80 anys. El darrer any que va venir a festes va ser el 2018 i encara va desfilar en la seua esquadra.

El seu germà Martí és el continuador de la tradició festera en els Moros Vells, així com les filles i nets.

Enrique Mingot Colomina

El 25 d’agost ens va deixar el nostre pare, el pilar de la nostra família, Enrique Mingot ‘El Negre’, un marroc de pro amb 66 anys gaudint de la festa. Des que va nèixer un 11 de febrer de l’any 1941 i des dels 18 anys va ser un orgullós fester fins al final. Amb la seua quadrilla es va fer càrrec del bar del maset, cap als anys seixanta gaudint com ningú amb ells. Anys més tard va assumir la responsabilitat de ser sergent de la filà durant 19 anys, cosa que li agradava i gaudia molt. L’1 d’agost de 2004 i amb motiu de la celebració del III centenari de la relíquia de Sant Blai, va tenir l’orgull i privilegi de ser portador de la mateixa en la processó que es va celebrar per festejar tan magne esdeveniment. I amb el cor ple de goig i complint la il·lusió de la seua vida va ser el capità de la filà

el 2006. Com a anècdota, la nostra mare li va regalar un rellotge, el qual sempre portava amb ell, (mai no se’l volia treure) i amb ell se’n va anar.

Estem segurs que sempre estarà amb nosaltres a cada desfilada, amb cada rialla, i a cada nota de la seua estimada banda. De fet, el dia del Sant Crist era incapaç de quedar-se fins al final, en sonar l’himne a València se n’anava del maset amb llàgrimes als ulls, les mateixes llàgrimes que ens cauen i cauran en recordar el pas per les nostres vides, i amb totes les lliçons que ens ha deixat, una d’elles l’amor per la festa i els marrocs.

Sempre al cor. Vítol al patró Sant Blai !!!

Félix Campos Sánchez

El passat 11 de març de 2025, les campanes de l'Església de l'Assumpció tocaven a mort. Ens havia deixat un marroc: Félix Campos Sánchez, a l'edat de 75 anys.

La seua trajectòria festera va estar reconeguda en 2015 amb l'homenatge pels 50 anys de fester per part de la Junta de Festes i també amb el reconeixement de la seua filà. Tot i que va nèixer a Moral de Calatrava (Ciudad Real) vivia a Bocairent des dels 7 mesos, quan la família va traslladar-se a Bocairent. Amb només 15 anys, animat pels seus pares, va apuntar-se a la filà de Marrocs, a la que ha disfrutat de participar en l'esquadra "El Caixó" en 1968, al primer Bloc

dels Marrocs en 1977, i en 2010 va tindre el privilegi de traure la Relíquia de Sant Blai.

Félix va ser sempre un fester i marroc de "tot l'any": no fallava mai als Panellets ni diumenges a la Ratlla de la Misèria - de fet va ser sergent de maset i encarregat de la Misèria entre els 1995 i 1999. Va saber transmetre la seua passió per les festes de Moros i Cristians a Sant Blai a la seua família, pertanent a la filà de Marrocs en l'actualitat un dels seus fills (Ivan) i la resta a altres filaes.

La filà de Marrocs lamenta molt la pèrdua d'un gran fester compromés amb la seua filà i transmet el seu condol a la família. Descanse en pau Félix, gràcies per tot!

José Ferre Pascual

En plena preparació de la celebració dels seus 75 anys de marroc per a les Festes de 2025, el matí del 10 de novembre ens deixava José Ferre Pascual a l'edat de 92 anys.

La família, moguda per la il·lusió que tenia Pepe a celebrar els 75 anys de fester i de marroc, va voler retre-li un homenatge pòstum a l'Entrada, tal com tenia previst. Varen desfilar amb dues esquadres especials (una d'homes i una de dones) formades per filles, fills, nebots i nets. També van participar els besnets amb una carrossa on testimonialment hi havia el seu capot, el turbant i l'espindarga. I per seguir la seua tradició al si de la filà, el dia de l'Eixabegó la seua neta Isabel s'apuntava a marroca.

Queden darrere 75 anys de trajectòria festera, d'un marroc exemplar que un mes abans de la seua mort va poder disfrutar del Panellet de la seua filà. Tot i que a la seua família no hi havia tradició festera, animat per Alfredo Ferre

"Panxa Blava", veí de la família i membre de la junta de la filà, va acabar per apuntar-se a marroc als seus 17 anys. Teixidor d'ofici i casat amb Carmen Beneyto Sanchis, va ser un dels components de la primera Esquadra Oficial de Negres dels Marrocs a l'Entrada de 1955. Va ser portador de la Relíquia de Sant Blai a les festes de 1992 i l'any 2000 va rebre l'homenatge pels seus 50 anys de fester. Encara que ell no ha sigut capità, ha gaudit de les capitànies dels seus fills Paco, Jose i Montse, així com de les seues netes Cristina i Isabel. A més, Pepe també va ser membre de la Junta Directiva de la filà.

Al llarg de la seua trajectòria festera va saber transmetre l'estima per la festa i la devoció a Sant Blai a la seua família i, de fet, la seua filla Montse va seguir el seu estel a la filà de Marrocs, on va exercir de capitana i presidenta.

El passat 14 de juliol de 2024 va rebre a la plaça de Bous l'homenatge

natge del món fester pels seus 75 anys de fester i el dia de la Publicació la seua filla Montse va rebre a títol pòstum la insígnia d'Or de la filà, precisament per aquests 75 anys de marroc.

És impossible resumir en poques línies la trajectòria festera d'aquest gran marroc que ens va deixar al novembre de 2024. La filà de Marrocs el recorda i transmet una abraçada d'estima a la seua família. Descansa en pau, Pepe!

Gloria Cerdá Gisbert

MARROCA DE CUNA, vas nèixer el 18 de juny de l'any 1981 dins d'una família de gran tradició festera.

Des de ben xicoteta ja participaves a la festa de la mà de ton pare, Pepe Cerdá, i de la teua germana Maria davant l'atenta mirada de ta mare, a tots els actes de Festa abans d'estar apuntada a la filà.

L'any 1991 et vas apuntar i començares a fer quadrilla: "Les Dives". Participes de tantes i tantes nits de soparets al maset, que tan t'agradava, ja que no et perdis ni cap Ciri ni cap Panellet.

Com a bona festera, has sabut transmetre-li al teu fill Blai la importància de tots i cadascun dels moments de la Festa.

Destacar tant la teua participació a l'oficial de negres, com a la Publicació del 2020, any en què vas acompanyar el teu home Blai, sent "La Favorita" del capità.

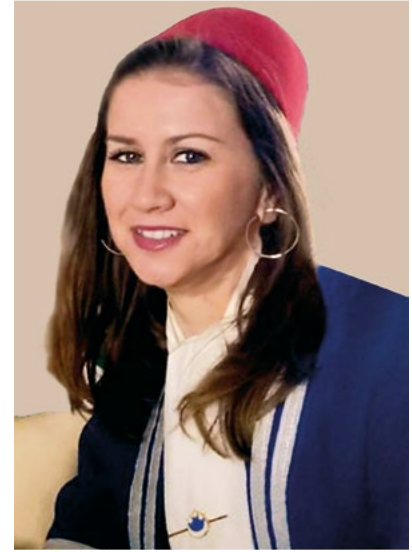
Des de l'any 2020 fins l'any 2024 vas ser membre de la Junta de la filà.

Gloria, aquestes últimes festes del 2025, et vas posar el trage que tan guapa i bonica et feia. A pesar de la teua malaltia ens has donat una lliçó tant en la vida com en la Festa.

Sempre seràs un gran exemple a seguir.

Estem segurs que des del cel sonarà ben fort el teu

VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!!!

"Gloria Cerdá, simpática y bullanguera, en la fiesta y en la broma siempre la primera."

Vicent Tormo López

Ens va deixar el 16 de desembre de 2024 als 77 anys.

Fester apassionat, va entrar a formar part de la filà de Moros Marins l'any 1972, i des d'aleshores va viure la festa com una part fonamental de la seua vida. Per a ell, ser marino era un orgull, un sentiment profund que compartia amb tots els qui l'envoltaven. Sempre animava a participar i a gaudir, contagiant la seua alegria i el seu entusiasme.

Va ser part activa en la construcció del nou maset, aportant esforç i il·lusió per alçar la casa que hui és punt de trobada i símbol d'uni-

tat. Durant 12 anys va formar part de diferents juntes, treballant amb dedicació pel bé de la festa. I, com no podia ser d'altra manera, ajudava en la preparació de les paelles, on posava tant les mans com el bon humor.

L'any 2002 va ser portador de la Relíquia i en el 2022 celebrà feliç els seus 50 anys de festa, mig segle de vivències com a moro marino, al costat de companys i companyes de la filà, mig segle de música, de desfilades i de records compartits.

Sempre et recordarem amb el teu somriure, amb les teues paraules i com tu deies:

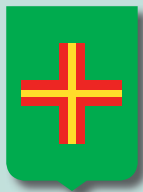

"SEMPRE MARINO"

Photofinish

Col·laboracions de les **FILAES**

Filà d'Espanyolitos

Any de fundació: 1903

Número de components: 218 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1989 - carrer Baixada Sant Crist, s/n

CAPITANIA
ALFERESIA

FUENSANTA AGULLÓ SAPLANA
"FESTERS DE BONA PLANTA"

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

Alicia Beneyto Belda
Manolo Espinós Silvestre
Mònica Gómez Molina
Lluís Beneyto Micó
Salomé Beneyto Calabuig
Luisa Belda Pérez
Raquel Sanz Molina
José Miguel Pastor Jornet
Sonia Camarasa Olivares
Hugo Beneyto Belda
Francisco Beneyto Calabuig
Damián Beneyto Micó
Eva Mª Gómez Molina

VOCALS

DOCUMENTALISTA
BANDA DE MÚSICA

Rafael Molina Sempere
Unió Musical Benicadell de Castelló de Rugat

L'ànima veterana de la festa

Les festes de Moros i Cristians, amb la seua riquesa històrica i cultural, són un reflex viu de les nostres arrels i tradicions. Al cor d'aquestes celebracions, més enllà de la vistositat de les desfilades, la música i els vestits, batega una força invisible però fonamental: l'esperit de les persones veteranes. Són elles les que, amb el seu compromís i dedicació, han teixit la història de cada filà i han assegurat que la passió per la festa perdure de generació en generació.

Aquestes persones veteranes no són només espectadors; són els pilars que sostenen l'estructura de les filaes. Han viscut en primera persona els moments d'esplendor i també les dificultats, han ocupat càrrecs de gran responsabilitat com a capitans, presidents o membres de juntes directives, i han pres decisions que han marcat el rumb de les associacions. A més de càrrecs de representació, molts d'ells han dut a terme altres tasques com ser sergent de ratlla o sergent de maset.

Sergent de ratlla suposava anar casa per casa cada divendres de vesprada i cada dissabte de matí per tal d'arreglar els diners que cada fester volia posar i, així, poder pagar la festa. Els sergents de maset havien de privar-se de molts actes per a donar servei a la resta de festers quan arribaven després dels actes.

Una altra activitat que han fet durant molts anys és assajar les esquadres oficials infantils els diumenges de gener després de dinar; a la Ronda Sud primer, i al maset nou, després: "la rodeta", "el u" o el "palmitet xicotet" entre d'altres. Variacions que, com tants altres aspectes, ens han ensenyat i segueixen ensenyant-nos. Encara hui en dia, si tenim un dubte, acudim a ells.

La seua experiència és un tresor incalculable, una saviesa que transmeten amb generositat a la resta de festers. Són els que coneixen els secrets de la festa, les històries que s'amaguen darrere de cada desfilada i el vertader significat de ser part d'una filà.

Els nostres veterans són guardians de la tradició i mestres de la festa.

Un dels aspectes més admirables dels veterans és la seua capacitat d'adaptació. Lluny de ser una resistència al canvi, han entès que la festa, per a seguir viva, ha de saber evolucionar. Han sigut testimonis i,

en ocasions, promotors, de canvis significatius com l'augment de la qualitat i la quantitat de la música o l'evolució dels trages. La construcció del nou maset, ara fa trenta-set anys, va ser una decisió valenta te-

nint en compte el nombre de membres de la filà en aquell moment i la inversió que suposava.

Han introduït canvis que per a les noves generacions ja són tradicions i essència de la nostra filà com l'entrada del capità o la capitana a la plaça quan tots li obrim files i li presentem armes mentre les campanes sonen i passa per sota de l'Arc.

Però si hi ha un canvi significatiu, no a la nostra filà sinó a les festes de Moros i Cristians, és la inclusió de la dona en un món tradicionalment masculí. Van apostar per aquesta inclusió en primera persona, ja que tots ells van apuntar des de ben menudes a les seues filles i/o netes a la filà, les quals, en la seua majoria, segueixen en actiu i també han ostentat diferents càrrecs.

Van obrir les portes a un futur més just i igualitari per a la festa, demostrant una visió de futur que ha enriquit enormement les nostres celebracions. Aquesta valentia i obertura ha permés que les filaes continuem creixent i sumant noves veus.

I ací no podem deixar d'esmentar a les veteranes dels Espanyoletos. Encara que en són menys si parlem de quantitat, la qualitat d'aquestes festeres és enorme. Dones que van apostar per la festa des del primer moment i que fa que ja tinguem festeres que han complit els seus 50 anys en actiu i, fins i tot, els 75.

Dones que, a més de gaudir de la festa, s'han implicat en la seua organització essent capitanes, presidents, representants de la Junta de Festes, tresoreres, secretàries, etc.

Elles són l'espill en el qual mirar-nos totes les festeres.

La veritable grandesa de les nostres persones veteranes està, precisament, en el seu llegat personal. Són elles les que han sabut transmetre la passió per la festa als seus fills i nets, de manera que el sentiment de pertinença a la filà no es perdi.

El record de les seues primeres festes, les anècdotes compartides i l'orgull de veure la seua família desfilar són el millor testimoni del seu compromís. Aquestes connexions familiars són l'autèntic motor de la festa, assegurant la seua continuïtat i el manteniment de les tradicions.

Són el pont entre generacions que garanteix que la festa siga dinàmica, però sense perdre mai la seua essència. Però ells no són només passat, són també present en la nostra festa i en la nostra filà. Molts d'ells, tot i l'edat, continuen en actiu, col·laborant, donant suport i, si el cos ho permet, vestint-se de festa cada any.

A més, acompanyen els més joves i ens ensenyen els secrets de la festa, des de com portar la indumentària fins al significat de cada acte i com s'ha de dur a terme.

Sempre estan ahí per donar suport i consells a noves juntes, a nous membres.

Els veterans són el cor de l'associació durant tot l'any. No falten a cap Panellet de la resta de les filaes, estan presents en tots els actes de festes, assaïen cada setmana de generar les variacions per eixir en l'esquadra oficial, assisteixen a totes les nostres assemblees, tenen la seua pròpia "ratlla del mes" en la qual posen porra als que no assisteixen i al gener fan un dinar amb eixos beneficis.

La seua presència és un record constant del que significa ser fester de veritat: un compromís de per vida. Són l'ànima d'una festa que no s'entén sense

ells, un símbol de respecte, saviesa i amor per una tradició i una filà que, amb tot el que ens han transmès, seguirà viva molts anys més.

Des d'aquestes línies només podem dir-los que gràcies per ser la memòria viva de la festa i per ensenyar-nos que la grandesa d'una filà no es mesura només en el número de components o en la vistositat dels vestits, sinó en la força dels seus llaços humans. El llegat que ens deixeu és el tresor més preuat que els Espanyoletos podem tindre.

Amb vosaltres hem après, com diu la nostra cançó:

*"Som l'orgull de la nostra festa,
per algo anem sempre davant.
No hi ha altra Filà com esta
que tot per la festa és tot el que fa"...*

La Junta

Article accessible
en format àudio

Filà de Granaders

Any de fundació: anterior a 1860

Número de components: 174 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1985 - carrer Baixada Sant Crist, s/n

CAPITANIA
ALFERESIA

MARÍA AMPARO DOMÉNECH CUCART
SILVIA MOLINA SÁNCHEZ

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

Juan Manuel Vañó Monerris
José Antonio Sanchis López
Joan Perigüell Sempere
Ana Vicenta Belda Tortosa
Josep Espinós Sanz
Josep Antoni Belda Tortosa
José Antonio Ferre Beneyto
Tere Ferre Jornet
Antonio Ferre Francés
Rafael Puerto Guaita
Ramón Tortosa Aparicio
Paqui Molina Gisbert
Antonio Calabuig Baldó

Joan Vañó Calatayud
Silvia Molina Sánchez
Vicent Barberá Tomás
Raúl Ferre Jornet
Aida Carbonell Jornet

VOCALS

CRONISTA DE LA FILÀ

Isabel Marco Pascual

BANDA DE MÚSICA

Unió Musical San Diego de Lloc Nou d'En Fenollet

Anuari de la Relíquia 2025

Les festes del 2025 han sigut una fita remarcable per a la filà de Granaders, ja que en aquest any fester hem pogut observar certs canvis i novetats pel que fa a alguns actes festers. Tal com ocorre cada nou anys (si les circumstàncies ens ho permeten), la relíquia torna a estar en mans de la filà dels Granaders; i això vol dir que la nostra filà està més implicada en el calendari fester mitjançant el fet de portar la bandera de l'Associació de Festes de Moros i Cristians a sant Blai acompanyant al Sergent Major, així com la presència de diferents representants de nostra filà al llarg de diferents actes que explicarem més endavant.

Primerament, cal remarcar que l'any fester en què toca la relíquia a cada filà no es limita únicament al moment de la processó. L'any fester que toca juntament amb la relíquia és un any ardu que duu molt de treball darrere. Per aquesta raó, els granaders i granaderes vàrem encetar aquest any amb l'homenatge als festers i festeres de 50 i 75 anys en actiu, el 14 de juliol de 2024. En aquest esdeveniment, Lluís Vañó Asensio i Isabel Marco Pascual foren els encarregats de conduir l'acte. Dins del mes de juliol, els dies 26 i 27, els granaders també vam iniciar les desfilades d'aquests dies, tant la infantil com la del Panellet de la Junta de Festes.

Pel que fa al mes d'agost, la filà de Granaders va tenir l'oportunitat d'acompanyar a Vicent Silvestre Silvestre, el nou Sergent Major, en la desfilada commemorativa del primer congrés nacional de Moros i Cristians, ja que es complien 50 anys d'aquest fet. Totes les filaes de Bocairent acudiren a l'acte, però els Granaders portàvem la bandera de l'Associació de Moros i Cristians a sant Blai degut a l'any de la relíquia.

Arriba gener del 2025 i comença un mes intens per a les festes del nostre poble. Com a filà que enguany era portadora de la relíquia, també era la nostra feina ser els presentadors de dos actes clau en el mes previ a les festes. Aquests actes eren l'homenatge

Fotos Sam

als capitans i capitanes de les festes del 2025 i el concert fester de l'AUM Bocairent. Pel que fa a l'homenatge, primerament vàrem acompanyar a l'alcalde, rector, sergent i capitans i capitanes des de la plaça de l'Ajuntament fins al teatre Avenida. Allí, Pau Pinar Mas fou l'encarregat de presentar l'acte el 12 de gener. D'altra banda, el concert fester realitzat a la setmana següent, va ser presentat per Clara Carbonell Jornet i Aida Carbonell Jornet. Amb aquests dos actes, ja iniciàvem el compte enrere per a començar la setmana gran de festes de Bocairent. Evidentment, com a filà portadora de la relíquia durant les festes del 2025, en els actes de la Publicació i Acapte, els granaders vàrem ser els encarregats de dur la bandera de l'Associació de Festes en les cercaviles d'aquests actes.

Amb l'arribada del mes de febrer, ens endinsem de ple en els dies grans de la nostra localitat. Aquest any hem pogut viure unes quantes novetats, com s'ha mencionat prèviament. En primer lloc, hem sigut la primera filà que ha acompanyat al nou sergent de festes en tots els actes principals; i això ens ha permés encapçalar o tindre un lloc destacat en uns quants actes. La primera novetat de les festes del 2025 és el canvi de la moguda de bandes del matí

de l'Entrada, ja que el recorregut ha canviat: la trajectòria d'aquest any ha sigut iniciat des de la placeta dels Olmetes cap al carrer Sor Pietat de la Creu, seguint cap a Bisbe Miró i la plaça Joan de Joanes, fins a arribar a la plaça de l'Ajuntament. I com a punt final d'aquesta xicoteta cercavila, el tancament va estar representat pel Sergent Major, la bandera de l'Associació de Festes portada per la filà de Granaders, el president de l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sant Blai i En Juan Calatayud Castelló, director convidat i autor del pasdoble Febrer. Aquest any, en acabar el recorregut, a banda d'interpretar-se els himnes habituals (el nacional i el local), totes les bandes de les nou filaes van interpretar el pasdoble Febrer.

A la vesprada, en ple acte de l'Entrada, la filà de Granaders també va tindre un lloc especial, ja que com a portadors de la relíquia, obriem un dels actes principals de les nostres festes. En aquesta ocasió, una esquadra íntegrament femenina acompanyava al nou Sergent Major en l'obertura de l'Entrada. En aquest acte, un altre component essencial fou la música, pel fet que durant la desfilada tornàvem a retre homenatge a Juan Calatayud mitjançant la interpretació de Febrer, entre altres peces.

Seguidament al dia de l'Entrada, ens trobem amb un altre dels dies grans de les festes de Moros i Cristians: el dia del patró Sant Blai. Dintre de les festes

d'aquest any també cal remarcar l'aspecte renovat dels accessoris de la imatge del sant (a banda de l'acompanyament al Sergent Major en la processó portant la bandera de l'Associació), ja que -tal com vam exposar en l'article de l'any passat-, les peces van ser restaurades i netejades.

Dins dels últims dies d'aquestes festes com a portadors de la relíquia ens trobem amb el dia del Sant Crist amb dos actes concrets: la guàrdia en el Sant Crist durant la celebració eucarística i, de vesprada, l'acompanyament del Sergent Major per a l'assistència en el Te Deum. Per últim, com a acomiadament de les festes del 2025, l'acompanyament al Sergent Major a la missa del dia de l'Eixabegó, concloent així l'any fester.

A mode de conclusió, volem esmentar que aquest any ha sigut especial per a la filà de Granaders, ja que aquests canvis formen i formaran part de la nostra història festera col·lectiva. Gràcies a açò, continuarem creant records per al futur, considerant que cada any és especial d'una forma o d'una altra; i allò que preval és la unió, la germanor i el sentiment fester que ens fan un davant la festa i el record.

Per últim, volem donar les gràcies a tots els membres de la nostra filà que s'han presentat voluntaris a participar activament en els actes principals que requerien de més ajuda davant d'aquest any com a portadors de la relíquia, així com tota la filà de Granaders que han fet possible aquestes festes per la seua participació en la festa d'enguany.

La Junta de la Filà de Granaders

Filà de Contrabandistes

Any de fundació: anterior a 1864

Número de components: 217 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1977 - carrer Vinalopó, 1

CAPITANIA
ALFERESIA

Mª ÁNGELES SIRERA PALAO
ANA GARCÍA VILLALOBOS

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

Ricardo Reig Molina
Josep Miquel Molina Puerto
Jairo Vañó Reig
César Vañó Reig
Juli Beneyto Castelló
Inmaculada Reig Molina
Ignacio Pérez García
Francisco José Reig Molina
Juan Bta. Reig Molina
Mª Amparo Reig Gisbert
David Cuerda Puerto
Mª Ángeles Sirera Palao
Esperanza Conejero García
Laura Campos Rodríguez
Montserrat Ribera Martínez

Nacho Cortés Francés
Jordi Molina Puerto
Antonio García Molina
Javier Martí Morrio
Enrique Reig Beneyto
Begoña Reig Gisbert
Mª Rosario Vañó Reig

VOCALS

BANDA DE MÚSICA

Associació Unió Musical Bocairent

L'experiència de ser Capità **Miguel Ángel Palao Beneyto**

Novament, publiquem una xicoteta entrevista al capità del passat any en aquesta finestra que gentilmente ens ofereix la Comissió de Programa de la Junta de Festes.

Certament que és una entrevista especial i possiblement una de les més satisfactòries, ja que després del que va passar, el fet de poder publicar les paraules de Miguel Ángel Palao Beneyto, el nostre capità del 2025, suposen una grata alegria després del restabliment de la seua salut.

Cal recordar que a la desfilada de la Nit del Ciri de les passades festes, el dissabte 25 de gener, acabant els sons de la Manta Lluenta, Miguel Ángel va patir un infart a la plaça i va caure desplommat. Gràcies sobretot als metges David Vañó, membre de la nostra filà, i Gabriela Llorens, amb vincles directes amb aquesta, que van posar tots els seus esforços i professionalitat en benefici de Miguel Ángel durant molt de temps, van permetre que el nostre capità salvara la seua vida.

El silenci sepulcral que hi havia a la plaça, on tan sols s'escoltava la veu del desfibril·lador, era aborronador. Miguel Ángel Palao, com denota el seu cognom, ve d'una saga de gent forta i valenta, i amb l'ajuda abans comentada i dels professionals sanitaris que l'atengueren a l'hospital, permeteren que recobrara la vitalitat quan havia estat a les portes de la mort. Aquest succés no li va permetre participar a les festes del 2025, on va estar representat meravellosament per la seua neboda Carmen Calabuig Sirera, que a la volta era filla de l'alferes Mª Ángeles Sirera Palao.

La no participació en els dies grans de festa no són impediment per tal que un fester, contrabandista des de xicotet i amb tanta tradició i experiència, pugui contestar a les habituals preguntes que fem als membres de la nostra filà, que any rere any han sigut capitans, i que a la volta volem que queden per a la

història i siguen una mena de xicotet homenatge a eixa figura del capità de cada any.

I, com diem, sempre és una satisfacció publicar les paraules del capità de l'any anterior, però enguany més si cap, pel que hem comentat.

Passem a formular-li diverses preguntes relacionades amb l'experiència viscuda:

Des de quan es vosté contrabandista?

Soc contrabandista des de l'any 1973, quan jo tenia 16 anys.

Per què es vosté contrabandista?

Soc contrabandista per mon pare. Quan el veia a ell i al meu germà vestits desitjava vestir-me jo també amb el trage de la filà.

Què destacaria de la nostra filà?

De la nostra filà destacaria la música, les marxas contrabandistes, els pasdobles, la bellesa dels nostres trages amb els brodats, i també la importància dels caporals amb les navalles i la seua particular forma de rodar-les.

Per què va decidir ser capità?

Sempre havia estat en la meua ment la il·lusió i la idea de ser capità, però va ser gràcies a la meua filla major, que agafà abans la banda, quan jo em vaig armar de valor i em vaig fer avant per a viure aquesta experiència. També vull agrair al president de la filà haver-me donat el suport i tota la confiança que jo necessitava en aquell moment per poder fer-me avant en aquest pas.

Quin és l'acte, dins de la setmana de festes, que més li agrada?

L'acte dins de la setmana de festes que més m'agrada es l'Entrà, ja que és ací on totes les filaes llueixen amb major il·lusió tot el que han estat preparant per al poble i per a tota la gent de fora que ve a veure'ns. També voldria destacar les ambaixades i el "Despojo del Moro", ja que jo vaig ser ambaixador durant uns anys i ho vivia amb molta emoció.

Quin és l'acte, fora de la setmana de festes, que més li agrada?

Jo diria que el Mig Any, ja que recorda l'ambient fester dels dies grans i totes les filaes omplien els masets per a sopar i per a desfilar després.

Com s'ha sentit sent capità dels Contrabandistes durant tot l'exercici fester?

Ser capità de la meua filà m'ha fet sentir molt, molt feliç, com un xiquet el dia de Reis. He dut la banda tant d'alferes com la de capità amb molt d'orgull. I sobretot m'he sentit molt arropat, tant per la filà com per la meua família.

Conte'ns com ha sigut la seua experiència com a capità.

L'experiència de ser capità ha sigut, per desgràcia, molt més curta del que haguera desitjat, ja que -com a hores d'ara tots saben- el greu episodi de salut que vaig viure la nit del nostre Ciri, després de desfilar, en mig de la plaça de l'Ajuntament, una parada cardio-

vascular quasi em costa la vida. Jo sols sé el que va passar després per les meues filles, família i amics. No vull recordar-ho massa perquè van ser moments realment de molta angoixa i patiment. El que sí que vull és aprofitar aquest moment per a donar GRÀCIES.

Vull donar les gràcies en majúscules a totes aquelles persones que directament o indirectament ens han fet arribar el seu suport: a tot el poble de Bocairent, a l'alcalde Xavi Molina i al rector D. Vicent, per la seua humanitat i estima que han mostrat a la meua família en preocupar-se pel meu estat de salut. També estic agraït a la meua filà, al president i a la Junta, a les meues nebodes Maria Ángeles i Carmen, per haver agafat les rendes del meu càrrec amb tanta valentia i templança, a pesar dels moments tan complicats que vivíem. Gràcies als meus germans i germanes, nebots i nebodes per haver estat al meu costat nit i dia. Gràcies a les meues filles que van

passar aquest malson resant a Sant Blai tots els dies de festa. Gràcies de manera significativa i especial al miracle que van obrar els doctors David Vañó i Gabriela Llorens, junt amb altres professionals que hi havia en eixe moment prop de mi i que ràpidament van posar tot de la seua part per a mantindre'm amb vida. Quedeu tots agraïts de la meua part amb una abraçada afectuosa de per vida.

Com a anècdota curiosa també voldria contar que mentre estava a l'UCI, i no sé si era quan ja estava despert o encara dormint, vaig veure com per davant de mi passaven amb cavalls contrabandistes que ja havien faltat i em miraven. Si d'alguna forma ells van estar donant-me forces des d'on estaven, gràcies també a ells.

Ha descobert algun acte o faceta de la festa que no coneixia abans de ser capità?

No és que no ho coneguera, però el moment del dinar dels capitans, en què vaig fer de cabo davant de tot el maset, de totes les persones allí presents, davant dels altres capitans i davant de les autoritats, va ser realment emocionant per a mi. Quan vaig haver de tallar el pastís amb l'escut dels Contrabandistes amb la navalla va ser també molt bonic.

Ha complit la capitania les expectatives que vostè tenia?

Realment no. Tot el que tenia preparat per als dies grans de les nostres festes va quedar paralitzat, sense haver-ho pogut gaudir. Però per alguna raó Sant Blai ho va voler així, tal volta per poder viure-ho millor la pròxima vegada.

Recomanaria ser capità?

Totalment. És una meravella d'experiència.

Una peça musical dels Contrabandistes que més li agrade.

Vanespa i *MACDEC* de Damián Molina Beneyto.

Com ha viscut l'experiència amb la resta de capitans?

Ha sigut molt bonic viure amb la resta de capitans, encara que hagen sigut poquets moments, ja que compartíem sentiments, nervis, alegries i anècdotes entre tots; aleshores era enriquidor i amb molta germanor. Em sentia arropat i feliç.

Donaria algun consell als següents capitans?

Sí, jo donaria com a consell, després de la meua experiència, que disfruten de l'experiència però regulant i mesurant les emocions. Que preparen el càrrec amb il·lusió, però també amb calma per a viure-ho millor.

Per finalitzar sols vull cridar ben fort, *Vítol i Vítol al Patró Sant Blai, Vítol!!!*

Moltes gràcies a Miguel Ángel per transmetre'ns les seues sentides paraules, desitjant-li tot el millor per al futur i que puga, durant molts anys més, viure la festa contrabandista amb sentiment i emoció com ell sap fer-ho.

P.D.: Al sopar del passat Panellet de la nostra filà, se'ls va reconèixer públicament a David Vañó i Gabriela Llorens tot l'esforç fet la Nit del Ciri passada per salvar-li la vida a Miguel Ángel. Un modest reconeixement que mai podrà aplegar a recompensar tot el que van fer.

Filà Terc de Suavos

Any de fundació: 1867

Número de components: 440 socis i 1 socis d'honor (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1964/1982 - Placeta Sant Blai, 3

CAPITANIA
ALFERESIA

FERNANDO VAÑÓ FUSTER
LAURA SANTOS SILVESTRE

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

SERGEANT DEL PIQUET
VOCALS

CRONISTA
BANDA DE MÚSICA

Blas Belda Pastor
Júlia Molina Casanova
Carmen María Calabuig Guerra
Vicent Satorres Calabuig
Enrique Cuerda Puerto
Salvador Beneyto Molina
Xelo Belda Bacete
Raquel Tormo Belda
Héctor Vañó Gómez
Fernando Vañó Fuster
María Beneyto Castelló
Blai Silvestre Pérez
Flora Molina Casanova
Mª Ángeles Garrigós Doménech
Eloy Vicedo Ferre
Mª Ángeles Vicedo Pastor
Javier Tormo Albero
Andreu Cantó Belda
Vicent Satorres Calabuig
Unió Musical de Montitxelvo

Ciri dels Suavos, 26 de gener

Nit del ciri del Suavos any 2024

Va ser l'any 1926 quan el programa d'actes d'aquell any anunciava que del 23 al 31 de gener se celebraria el novenari al patró Sant Blai. Aquella novena, un dia per a cada filà, va acabar convertint-se en la Nit del Ciri. Per rigorós orde, cada dia pertanyien a una filà, l'acte religiós i l'acte festiu. Després de sopar les filaes, acompanyades de la música del poble, eixien a desfilar pels carrers de costum preparant-se per a les grans festes anuals en honor al patró. Aprofitant el centenari de les celebracions de la Nit del Ciri, la filà Terç de Suavos vol fer un xicotet homenatge a esta important celebració.

El 26 de gener, el dia del nostre Ciri, és un dia important i bonic per a la nostra filà. Cent anys ja és tota una tradició: cada any, eixe dia cap a les set i mitja de la vesprada, els suavos i les suaves abrigats amb la manta ens dirigim a l'església, perquè estem convocats al novenari i a la missa en intenció dels difunts de la filà. És un record a tots els nostres avantpassats, a les persones que ens han transmés l'estima i l'orgull de ser suavo. Qui no recorda el seu iaio o iaia,

pare o mare, germà o germana, amic o amiga! Persones que eixe dia allà on descansen en pau encenen el seu Ciri per a cantar els gojos junts a tots nosaltres, que en eixe moment estem damunt l'altar mirant el nostre patró Sant Blai.

En finalitzar, acompanyats per la banda de música que interpreta "El Zuavo", ens dirigim al maset per a fer-se la tradicional basseta. Quan els músics interpreten dues o tres peces, és l'hora de retre homenatge als festers que complixen 50 o 75 anys de suavo. El president o la presidenta, els anomena d'un en un perquè vagen al mig del maset on se'ls entrega la insígnia d'or de la filà i un pergamí en reconeixement a la seua trajectòria suava. També s'aprofita este moment per a retre homenatge a la persona que ostentarà el càrrec de capità o capitana durant les festes. És un acte senzill, però molt emotiu, en què sempre s'escapa alguna llagrimeta mesclada amb somriures, tot amb molta alegria. La resta de suavos mitjançant un calorós aplaudiment donen el seu reconeixement a estes persones.

Després de la basseta és l'hora del sopar de germanor. Quan tornen a entrar els músics, a l'hora del café, de nou les notes musicals marquen el pas de les esquadres que es formen amb un ambient festiu i es nota ja el cuquet que demana eixir a desfilat pel carrer al so de les marxes o dels pasdobles. Després de fer el sorteig d'espases, es viu el moment més emotiu de la Nit del Ciri. Des de fa uns anys, el músic Damián Molina prepara la resta de companys, els festers ens posem en peu mirant la imatge del nostre patró que presidix el maset amb un respectuós silenci. Quan els primers acords de l'himne a Sant Blai sonen, tots junts presents i absents, entonem la lletra amb un nuc en la gola, molts trauen els telèfons per a immortalitzar el moment o per a fer particip a qui no pot estar present. Tot acaba amb els vítols individuals que s'unixen en una sola veu: Vítol i Vítol al nostre patró Sant Blai! 'Estem en festes' diuen molts, mentre s'abriguen de nou per anar a desfilat.

Cal apuntar que l'any 1916, durant les festes, es va estrenar l'Himne a Sant Blai, obra de dos suavos: Julián Castelló, "el Sérió", autor de la lletra; i Luis Coello, compositor de la música i, per això, els suavos ho recordem en el maset abans de la desfilada d'eixa nit.

Amb el pas del temps, les tradicionals desfilades de les nits dels Ciris han anat reorganitzant-se en els últims caps de setmana del mes de gener, però els suavos encara traem la música al carrer el dia del Ciri. Si és de di lluns a dijous, la desfilada arranca en la placeta dels Olmets, cap al Ravalet per a acabar en la plaça de l'Ajuntament. I, si cau divendres o cap de setmana, s'arranca des del pont. Els diumenges, actualment, es desfila de vesprada després d'un dinar de germanor en el maset.

Com a curiositat, per a esta celebració del dia del Ciri, la filà Terç de Suavos convida l'alcalde, el rector, el jutge de Pau, el president de l'Associació de Festes de Moros i Cristians; i, temps arrere, també es convidava el comandant de lloc de la Guàrdia Civil de Bocairent. Els més majors encara recorden el bistec que li preparaven en el sopar al capellà Miguel Calatayud, que solia fer el sermó del Ciri dels suavos per la seua vinculació a la filà. És un plaer comptar amb la presència d'estes autoritats que engrandixen més si cal l'acte.

Maset de la filà, cantant l'himne, any 2024

Maset de la filà, any 2025

Segur que tots els suavos i les suaves tenen moltes anècdotes viscudes, tant de caràcter personal com de quadrilla: gent que de la fàbrica a les 22.00 hores anava directament al maset, altres que sense descans i posats de manta acudien a la fàbrica a fer el primer torn o suavos que després de la desfilada agafen el cotxe per a tornar a la seua residència. Però caldria posar en valor una anècdota de l'any passat 2025: la filà va celebrar el seu Ciri diumenge a migdia i, després de dinar, quan la música començava a sonar i la gent ja formava les esquadres, mentre es feia temps per anar al pont per a iniciar la desfilada, una parella de fallers d'Alzira que va triar Bocairent per a fer un reportatge fotogràfic, va acabar dins del maset. De sobte, el pasdoble "València" es va barrejar amb "Febrer", posant de manifest la força que té la festa, que unix tot un col·lectiu d'individus diferents i els fa iguals... Ací només hi ha suavos i suaves.

La Junta

(Fotos: Miguel Ángel Ferre)

Filà d'Estudiants

Any de fundació: 1863

Número de components: 114 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1972 - Plaça de l'Ajuntament, 12

CAPITANIA
ALFERESIA

FRANCISCA SEMPÈRE FERRE
SALVADOR LÓPEZ GALARZA

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

José Reig Belda
José Ruíz Díez
Laia Villarrubia Belda
Lourdes Cantó Sanz
Sergio Insa Moya
Cristina Calatayud Real
María Reig Belda
Sara Colomer Beneyto
Mª Lutgarda Vañó Belda
José María Castelló Ferre
Vicent Colomer Beneyto
Joan López Ortega
Francisco José Belda Pérez

VOCALS

CRONISTA

Laia Villarrubia Belda

BANDA DE MÚSICA

Societat Instructiva Musical de Benigànim

L'Estudiantina en la Retreta

La Retreta en les Festes de Moros i Cristians

Comencem per la semàntica. El Diccionari català, valencià, balear diu que la retreta, en l'àmbit militar, és la festa nocturna en la qual recorren els carrers tropes amb fanals, torxes i música. I en el Diccionari normatiu valencià trobem, entre altres accepcions, que la retreta és "en les festes de Moros i Cristians d'Alcoi, desfilada informal dels festers, dalt de carrosses, que se celebra el dia de Sant Jordi a la nit." En aquest cas, dona una definició més nostrada, però excloent de la resta de pobles de tradició festera mora-cristiana, en les que també trobem aquestes desfilades d'aire més distés.

En els actes festers de Bocairent, la retreta apareix en dos moments: la Retreta de les Caixes i la Retreta com a passacarrer informal

La retreta és un acte que trobem en altres poblacions del nostre entorn: Ontinyent, Alcoi, Beneixama, Villena... El sociòleg Albert Alcaraz Santonja, en la seua tesi doctoral titulada "La dimensió lúdica i transgressora de les festes de moros i cristians", explica que

Domene Verdú, prenent com a referència la classificació de Demetrio Brisset, distingeix entre danses i festes de moros i cristians. Dins de les festes, que es caracteritzen per l'"addició dels moros i cristians a la festa patronal amb participació de la soldadesca", al seu torn, diferencia entre un tipus general, amb l'ambaixada com a acte principal, i només amb dues comparses, moros i cristians; i un tipus valencià, en el que a les ambaixades s'afigen diverses comparses/filaes i desfilades i que presenta com a esquema bàsic d'actes l'entrada, la processó, les ambaixades, la conversió del moro, la desfilada de nous càrrecs, la diana i, també, la retreta. Entenent la retreta en el sentit que apunta Alcaraz de "desfilades informals, on disfressades, les comparses i filaes solen obrir o acomiadar les seues festes de moros i cristians".

La Retreta en les Festes de Bocairent

Com hem apuntat abans, en el nostre programa d'actes la retreta apareix en dues ocasions. Per una banda, trobem la Retreta de les Caixes que s'inclouria, en paraules d'Alcaraz, entre aquelles que tenen

un sentit més formal i artístic. Acte d'inici de les festes, commemora la nit del 6 de novembre de 1632 en què el poble de Bocairent, sense estar programat, es llançà al carrer al ritme de tabals, en ser proclamat Sant Blai patró del poble en substitució de Sant Jaume Apòstol. I es rememora cada any amb la desfilada amb fanalets de paper pintats de colors i el redoblament de les caixes.

Per altra banda, trobem la desfilada-retreta amb eixe caire menys formal, com apunta Alcaraz, un acte menys ritual i més lúdic, que al llarg dels anys ha anat canviant de dia i de format.

Repassant programes antics descobrim que, entre els actes de les festes, ja en 1953, el dia 2 de febrer, dia de l'Entrada, apareix programada "a les onze de la nit, GRAN RETRETA"; mentre que la nit del dia 4 de febrer, Moros i Cristians, se celebrava un concert. A partir de 1966 desapareix la referència a la "gran retreta" del dia 2 i es diu que les bandes de música amb els sergents de cada filà es reuniran en la Beneficència, desfilant amb "al so d'airosos pasdobles" fins a la plaça. El 1971 el concert de la nit del dia 4 se substitueix per una desfilada de les bandes de música i el 1980 desapareix la desfilada del dia 2 per la nit. I és a partir del 1984 quan apareix l'acte del passacarrer-retreta la nit del dia de Moros i Cristians.

Seguint aquesta evolució, apunta el sociòleg que "des de 1987, segons consta en el llibre d'actes de l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Bocairent (junta directiva del 9 de novembre de 1986) té caràcter humorístic (en eixe moment advertint que s'empren sempre els vestits oficials de les filaes, per evitar «derivaciones carnalescas», però que degut als repetits incompliments de la filà de Moros Marinos, un any vestint-se de toreros i el següent de

presidiaris, s'obrí en 1989 a l'ús autoritzat de disfresses). Un acte que respon a una necessitat que ja venia observant-se alguns anys abans, com es veu en les repetides advertències que l'Associació realitza (junes directives del 2 de gener de 1971, 26 de desembre de 1974, 21 de febrer de 1982) sobre la prohibició d'exhibir disfresses durant la Nit de les Caixes, primera de festes."

La participació en la retreta ha oscil·lat amb els anys i va per filaes. Actualment, la Junta de Festes preveu en les Ordenances que cada filà ha d'avisar si participarà en la desfilada-retreta. Així, s'evita la imatge poc afortunada del sergent de carrer amb la banda de música participant per complir la papereta que s'havia donat una anys arrere en algunes filaes.

Els Estudiants i la Retreta

Com ja hem apuntat, la participació en l'acte de la retreta, en general i també dins de la filà, ha anat canviant al llarg del temps.

En l'etapa en què se celebrava l'acte després de l'Entrada, els festers obsequiaven el públic de la desfilada amb botelletes de colònia, detalls de bijuteria i pastillettes de sabó de Magno i Heno de pravia.

L'Entrada cada vegada es fa més llarga i arriba un període de crisi participativa en la retreta, que es resol passant l'obligació d'eixir en l'acte al sergent de carrer. Reflex d'això trobem al Reglament de la filà, en què només es menciona la retreta en la relació de les atribucions del sergent de carrer, quan diu que el dia de Moros i Cristians, a la nit, li correspon participar en la desfilada-retreta. El sergent portava un fanal, en forma de pandero, amb la capa sobre un sol muscle i creuada, per sota del braç.

Passen els anys i cap al final dels anys 80 principi dels 90 l'Estudiantina participa en la retreta amb molt d'enginy, sent en aquesta etapa quan es trauen algunes de les disfresses més cèlebres, de les quals va ser artífex l'estudianta María José Sabater.

La Junta de Festes, en la seua tasca normativitzadora, prohibeix les ulleres de sol en les desfilades oficials. Com a reacció, els Estudiants ixen a la retreta desfilant amb unes ulleres de sol gegants. També són d'aquella època i molt recordades la disfressa de Dràcula o la dels nans estudiants, de bruixes i bruixots, de gnoms i també de llibretes (amb cames).

Vindran a continuació, de nou, anys amb poca o nul·la participació dels estudiants en aquest acte, fins que cap a la segona dècada dels 2000, la Junta de

la filà, presidida per Juan Mestre, i, en particular, Mila Cantó, fan reviscolar de nou la participació en la retreta amb disfresses que, com en l'etapa anterior, prenen com a base el trage d'estudiant: l'exercit galàctic de "Darth Vaders", el Zorro i els 101 dàlmates amb una esplèndida Cruella de Vil (representada pel llavors president i magníficament vestida per María José Sabater) són exemples d'aquesta última etapa de la retreta.

Els temps canvien i els actes evolucionen i tant de bo la retreta es mantinga amb el seu caràcter humòric, també crític, a resguard de la coentor i el mal gust, com a contrapunt d'altres actes més solemnes, com a exponent del caràcter lúdic intrínsec de les festes de moros i cristians.

Laia Villarrubia Belda
Cronista de la filà d'Estudiants

Filà de Moros Vells

Any de fundació: documentada des de 1852

Número de components: 296 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1945 / 1970 / 1992 - carrer Escalinata, 4

CAPITANIA

ISABEL SANCHIS PUERTO

ALFERESIA

PEPA CABANES BELDA

PRESIDÈNCIA

Santiago Beneyto Silvestre

VICEPRESIDÈNCIA

Pablo Pascual Silvestre

SECRETARIA

Eva Pascual Domènech

VICESECRETARIA

Mª José Belda Pallarés

TRESORERIA

Nuria Beneyto Vañó

VICETRESORERIA

Adelina Satorres Sanchis

VOCALS JUNTA DE FESTES

Blai Llinares Castelló

José Pedro Tormo Alberó

VOCALS

Fini Gisbert Jornet

Santi Beneyto Gisbert

Pablo Francés Tormo

Luis Abellán Reche

José Luis Silvestre Torró

Vicente Cabanes Cantó

Benjamín Castelló de Pereda

Agustín Belda Sempere

CRONISTA

Antoni Marco Blasco

BANDA DE MÚSICA

Unió Musical d'Atzeneta d'Albaida

Homenatge a Pepe “El Surdo”

Recollíem a l'article publicat en aquesta mateixa revista-programa de l'any 2022 que el castell, com un dels símbols de les nostres festes, exerceix en tots nosaltres diferents sentiments, però sempre lligats a la nostra història i a la història de la nostra festa i més en el nostre cas perquè el seu constructor va ser un moro vell: Pepe “el Surdo”.

Juntament amb l'article de la filà, Josep Vicent Ferre Domínguez en va elaborar un altre on s'explicava, de forma perfectament documentada i amb la seua eloqüència a la qual ens té acostumats, tota la història de l'anterior castell de festes. Tots dos articles tenien la seua raó de ser perquè, després de cent anys, anava a substituir-se l'antic castell per un de nou. Doncs bé, semblava que amb la decisió presa, l'antic castell podria quedar oblidat a algun magatzem i que el temps i el corcó el farien desaparèixer, encara que no del tot perquè la memòria dels que l'hem viscut el mantindria encara sencer.

No obstant això, el passat mes de març de 2025, l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sant Blai va fer una crida perquè tota aquella persona interessada a tindre una part de l'antic castell de festes es posara en contacte per gestionar-ho. Evidentment, i pel lligam que la filà dels Moros Vells té amb la seua construcció, no podíem deixar córrer l'oportunitat de conservar al nostre maset un trosset material de la nostra història. L'interès de la filà en el castell era doble: per una banda, tindre el record del castell que al llarg de cent anys ha estat present en tots els actes de festa com a símbol històric dels Moros i Cristians i, per l'altra, i no menys important, per haver estat construït per un moro vell, José Bernat Pérez, el tio Pepe “el Surdo”.

Així doncs, després d'arreglar la part del merlet de l'antic castell, traslladar-lo al maset i restaurar-lo, es va decidir que es col·locaria just davant de la Mahoma, al cantó sud del local, on des que la antiga Mahoma no ix, presideix tots els actes que es fan al maset. Així, la imatge que tenim, recorda la de la vesprada del dia de Moros i Cristians quan la Mahoma està a dalt del castell preparada per a l'Ambaixada mora.

L'actual Mahoma que tenim al maset no va ser feta per Pepe, però ell, junt amb el tio Blai “l'Estudiant”

i Juan Beneyto Payá “el Tendre”, van ser molt de temps els encarregats de fer-les cada any. És per això que hem considerat que ajuntar Mahoma i merlet del castell significa gaudir unides dos de les obres relacionades amb José Bernat, el castell per haver estat el seu constructor i la Mahoma que, d'alguna forma, és part també del seu llegat a la filà i a les festes de Moros i Cristians. I així, aquest espai recull el merescut homenatge que la filà vol retre a Pepe, per ell mateix, i també com a símbol i reconeixement de la tasca que tots els nostres avantpassats festers han fet al llarg de la nostra història.

La Junta de la filà dels Moros Vells

Amb aquesta placa la filà dels Moros Vells vol retre homenatge a En José Bernat Pérez, Pepe "el Surdo" (1872-1952), constructor de l'antic castell (1922-2022) de les festes de Moros i Cristians de Bocairent i que ací se'n pot observar una part que acompanya la Mahoma, de la qual també acostumava a fer l'estructura.

Sent President de la Filà dels Moros Vells
En Santiago Beneyto Silvestre.

Bocairent, 3 de setembre de 2025.

Placa commemorativa inaugurada el passat 3 de setembre de 2025, dia del Panellet dels Moros Vells.

.....

50 anys Moros Viejos Aben-Mohor d'Orihuela

Fa 50 anys, a Orihuela, es va prendre la decisió d'iniciar festes de Moros i Cristians com a complement de la celebració del Dia de la Reconquesta en el què es feia una batalla commemorativa de la lluita entre musulmans i cristians el 17 de juliol, una processó en

honor a les santes Justa i Rufina, patrones de la ciutat, i una cercavila amb l'Oriol, la senyera de la ciutat. Una de les filaes que es van crear per a dur a terme la celebració de les festes va ser la de Moros Viejos Aben-Mohor.

El nom que afegiren al de Moros Viejos fa referència a l'alcaid Aben Mohor, també conegut com Benzaddon, que governava la ciutat l'any 1242 quan va ser atacada per l'infant Alfons de Castella, posteriorment Alfons X el Savi, i que s'integraria definitivament en la Corona d'Aragó amb la Sentència Arbitral de Torrellas el 1304.

La conquesta d'Orihuela està farcida de llegendes i històries sobre les que s'ha establert l'origen d'alguns dels personatges de les seues festes de moros i cristians i que relaciona a Aben Mohor amb Hermenegilda Eugenia, "l'Armen-gola", la dona que, junt amb els guerrers Arun i Ruidoms, va ajudar a prendre la fortalesa i a que la musulmana Uryula passara a mans cristianes.

Així doncs, és en la història d'Orihuela on trobem d'on ve el nom de la filà dels moros vells oriolans, Moros Viejos Aben-Mohor, i que enguany han celebrat els seus 50 anys.

Per tal de commemorar l'aniversari de la seua creació el 1974, una representació dels Moros Vells de Bocairent va acudir a la crida que els membres de la filà amb què compartim nom van fer a totes les filaes de Moros Vells de la Comunitat Valenciana i també de fora per gaudir amb ells, la resta de filaes i la ciutat d'Orihuela de la celebració.

El seu president En Juan María Riquelme Pérez es va posar en contacte amb nosaltres per tal de convidar-nos a participar en la desfilada que es va dur a terme el 29 de març pels carrers d'Orihuela i que formava part dels diferents actes per tal de commemorar l'efemèride. Una representació de la nostra filà formada per dèsset persones de nou esquadres diferents i acompanyats per la nostra bandera vam acudir a la convocatòria i vam poder compartir així la celebració amb la desfilada, el dinar de germanor i la festa posterior organitzades per la filà.

Realment va ser un dia molt especial per a tots els que vam poder participar d'aquest encontre, tant per l'acollida com pel tracte que ens van dispensar els Moros Viejos i tota la ciutat. Després de la desfi-

lada, la comparsa ens van convidar a dinar i, a continuació, va tindre lloc l'acte de reconeixement a totes les persones i filaes participants en l'acte de celebració entre filaes germanes.

Des d'aquest espai volem agrair l'acollida que els Moros Viejos Aben-Mohor ens van donar a la seua ciutat i que ens permeteren compartir amb ells la celebració dels 50 anys com a filà a les festes de Moros i Cristians d'Orihuela.

La Junta de la Filà dels Moros Vells

Filà de Marrocs

Any de fundació: 1868

Número de components: 350 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1968 - carrer Azorín, 36

CAPITANIA
ALFERESIA

ISABEL FERRE TORTOSA
ÁNGEL CASTELLÓ CANTÓ

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
TRESORERIA

Teresa Sanchis Molina
Maite Cantó Vañó
Merce Álvarez Antolí
M^a del Mar Silvestre Vañó
Andrea Silvestre Asensio
M^a del Mar Vañó Galvañ
Irene Cerdá Doménech
Javier Cantó Vañó
Lola Castillo Collado
Mª Belen Sánchez García
Salvador Vidal Vañó
Benjamin Álvarez Sanchis

Mª Carmen Silvestre Colomer
Manel Santonja Francés
Toni Puerto Sempere
Cati Gómez Calabuig
Juan Carlos Sempere Llin

VOCALS JUNTA DE FESTES

VOCALS

ARXIU

BANDA DE MÚSICA

Antonio Vañó Cabanes

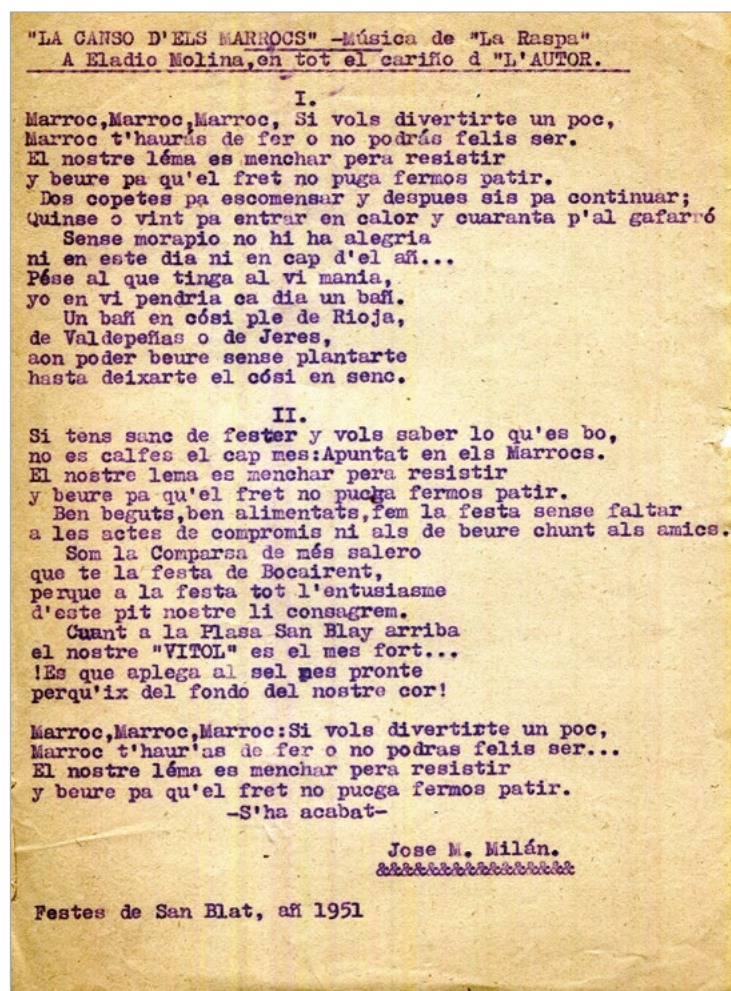
Societat Musical Lira de Quatretonda

1951 - 2026: 75 anys de la Cançó dels Marrocs

Qui li hauria dit al poeta de Beneixama José María Milan Álvarez, quan en 1951 va escriure "La Cançó dels Marrocs", que setanta-cinc anys després, els components més joves de la fil·la se la sabrien de memòria i esdevindria en tot un himne per a les marroques i els marrocs?

Hem de remuntar-nos a l'any 1951 quan, fruit de l'amistat que unia al poeta amb la família d'Eladio Molina Molina (als seus pares i iaïos), va escriure "La Canso d'els Marrocs", amb la música de "La Raspa", amb dedicatòria a Eladio Molina Molina (que s'havia apuntat a marroc en 1943).

Estructurada en dues estrofes, la cançó diu així:

I

Marroc, Marroc, Marroc, si vols divertirte un poc,
Marroc t'haurás de fer o no podrás felis ser.
El nostre léma es menchar pera resistir
y beure pa qu'el fret no puga fermos patir.
Dos copetes pa escomenzar y despues si spa continuar;
Quinse o vint pa entrar el calor y cuarenta p'al gafarró.
Sense morapio no hi ha alegria
ni en este dia ni en cap d'el añ...
Pése al que tinga al vi mania,
yo vi pendria ca dia un bañ.
Un bañ en cósi pel de Rioja,
de Valdepeñas o de Jeres,
aon poder beure sense plantarte
hasta deixarte el cósi en senc.

II

Si tens sanc de fester y vols saber lo qu'es bo,
no es calfes el cap mes: Apuntat en els Marrocs.
El nostre lema es menchar per a resistir
y beure pa qu'el fret no puga fermos patir.
Ben beguts, ben alimentats, fem la festa sense faltar
a les actes de compromís ni als de beure chunt als amics.
Som la Comparsa de més salero
que te la festa de Bocairent,
perque a la festa tot l'entusiasme
d'este pit nostre li consagrem.
Cuant a la Plasa Sant Blay arriba
el nostre "VITOL" es el mes fort...
¡Es que aplega al sel mes pronte
Perqu'ix del fondo del nostre cor!
Marroc, Marroc, Marroc, si vols divertirte un poc,
Marroc t'haurás de fer o no podrás felis ser.
El nostre léma es menchar pera resistir
y beure pa qu'el fret no puga fermos patir.
- S'ha acabat -

Jose M. Milan

Festes de Sant Blay, añ 1951

Malauradament, poc després d'escriure aquesta cançó, el dia 31 de gener del mateix any 1951, moria el poeta José Maria Milan a l'edat de 62 anys. Eixes festes, les de 1951, els components de la fil·la de Marrocs portaren un crespó negre al trage de festa, en memòria del poeta i les mateixes festes va estrenar-se la cançó.

El mateix poeta va escriure les lletres de les cançons de penyes d'amics de com "El Tabú" o "El Raskayú" i també alguna que altra cançoneta per a la filà de Moros Marins (fruit de l'amistat que unia el poeta de Beneixama amb el poeta i escriptor bocairentí Miguel Cantó, membre de la filà de Moros Marins).

José Maria Milan va nèixer a Beneixama el 19 de gener de 1889. Es va casar amb la bocairentina Carmen Vicedo Calabuig, i des d'aleshores molts són els vincles afectius, familiars i d'amistats que l'unien a Bocairent. En el cas de la nostra filà, la relació més estreta era amb Eladio Molina Molina i amb la seua família (especialment amb els seus pares i iaïos). Tant era així que, molts estius, el matrimoni estiujava a Bocairent i ho feia indistintament a casa del "tio Conca" o a la Serra Mariola en "Abisinia". La dona d'Eladio Molina Molina va viure durant un any a la casa de José Maria, on es va traslladar el matrimoni i on finalment moriria el poeta en gener de 1951 –i on també està soterrat-. Durant eixe any a Barcelona va ensenyar-se a cosir.

Un dels carrers de Beneixama porta el nom d'aquest il·lustre veí de Beneixama que, tot i haver mort a la ciutat de Barcelona i estar soterrat allí, en un dels seus poemes afirmava:

"Morir-me ací li demane en fe a Déu" – en referència al seu estimat poble de Beneixama.

El poeta i la seua dona es varen traslladar a viure a Barcelona en març de 1913, en ingressar com a treballador de la Companyia Catalana de Gas.

Bocairent acumula una gran quantitat de versos dedicats, signats per José Maria Milan, entre ells

“Bocairente en Fiestas”, on Milan retracta cadascun dels actes principals de les festes de Moros i Cristians a Sant Blai. També va col·laborar amb el grup amateur de teatre del Patronat, dirigit pel seu millor amic Mossén Joaquín Vañó.

“¡Bocairente, Bocairente! Lleno el pecho de contento hoy evoco ese portento de tus fiestas a San Blas, y admirando tus encantos y cantando tu armonía, tomo parte en tu alegría cual si fuese un hijo más...”

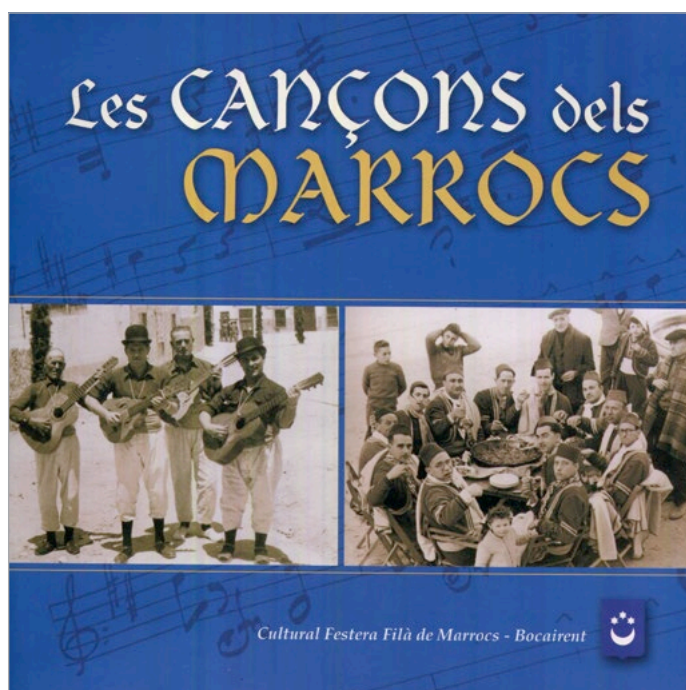
Curiosament, s’ha trobat correspondència del poeta, signada amb data posterior a la seua mort (els dies 1 i 3 de febrer de 1951), el que dona a entendre que són cartes que va preparar i que mai va arribar a enviar. A una d’elles hi ha la nostàlgia per no poder assistir a les festes de Sant Blai d’eixe any.

El diumenge 15 de gener de 2006, tot coincidint amb el dinar del dia de La Publicació, la nostra filà va presentar un llibret amb un bon grapat de cançons de la filà. La majoria d’eixes cançons van nàixer per amenitzar les vetlades en les quals, per falta de recursos, no podien estar acompanyats d’una banda de música. Però això no era impediment per escriure cançons adaptant les lletres amb referències a la filà de Marrocs o a algun dels seus membres, a alguna peça musical ja existent o si procedia inventant fins i tot la seua entonació.

Aquest llibret, que es va editar per part de la filà i amb el suport de la Generalitat Valenciana, recollia moltes de les cançons dels Marrocs que ja havien caigut en l’oblit, com són “El Tomásín”, “La Cançó dels Marrocs” (música “La Raspa”), “L’Orinal de casa Rita”, “Eixe Peret”, etc. Aquesta recuperació de cançonetes va estar possible gràcies al treball del que aleshores era el cronista de la nostra filà, José Antonio Ferre Martínez i la col·laboració de distints components de la filà.

Aquest escrit és també un agraïment pòstum al poeta José Maria Milán per la seua obra literària i en el cas de la filà de Marrocs, per aquest “regal” en forma de cançoneta, que enguany compleix el seu 75 aniversari. Lluny de caure en l’oblit, com ho han fet la majoria de les cançonetes que s’escrigueren i es cantaren a la nostra filà, “La Cançó dels Marrocs”, segueix cantant-se, la qual sense cap dubte és una de les millors maneres que tenim a recordar el poeta de Beneixama.

Toni Vañó Cabanes (Cronista de la filà)
Xavi Pascual i Soler

Bibliografia i fonts documentals:

- “El deute de Beneixama amb el Poeta Milán”, Miguel Ángel Ortín Molina (Cronista Oficial de Beneixama). Publicat al llibre de Festes de Moros i Cristians de Beneixama de 2025
- Testimonis d’Eladio Molina Conca (fill d’Eladio Molina Molina).
- Fotos: Eladio Molina Conca.

Filà de Moros Marins

Any de fundació: 1869

Número de components: 315 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1975 - carrer Sant Agustí, 72

CAPITANIA
ALFERESIA

ANTONIO MOLINA CANTÓ
ANTONIO BELDA MARTÍNEZ

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
VICESECRETARIA
TRESORERIA
VICETRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

Pau Verdú Navarro
Loreto Belda Pérez
Natalia Licerán Valls
Mariano Ferre Silvestre
Ana Vicedo Molina
Lidia Palazón López
Ana Vañó Juan
Sara Francés Beneyto
Joan Vicente Tortosa García
Mariano Tormo Silvestre
Óscar Silvestre Pérez
Jose Luis Ferre Rico
Gonzalo Ferrero Alcaraz

VOCALS

BANDA DE MÚSICA

Instructiva Musical d'Alfarrasí

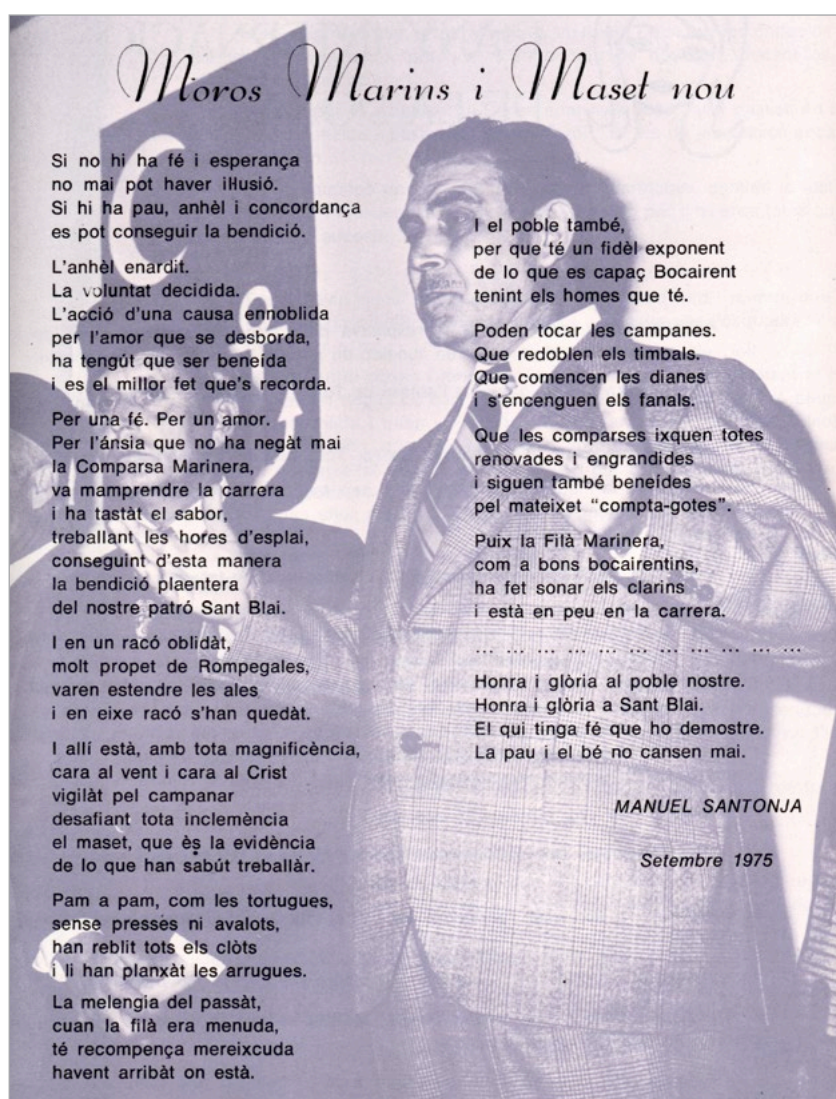
50 anys del maset de la filà Moros Marins (1975-2025)

L'any 2025 es compleixen cinquanta anys des de la inauguració del maset actual de la filà Moros Marins. Aquest esdeveniment no és només un record històric, sinó també una oportunitat per posar en valor un espai que, amb el temps, s'ha convertit en un lloc de convivència i vida festera compartida.

Durant els primers anys de la filà, els masets eren espais provisionals que canviaven sovint. S'utilitzaven cases particulars conegudes pel nom dels seus habitants, com ara la casa del tio Solbes, la de l'Estudianta, la del Mamó o la del tio Claudetes. També es van ocupar espais en carrers com Sant Joan, Mare de Déu d'Agost, Abadia o Perales. Aquesta etapa, marcada per la provisionalitat, va ser el reflex d'una filà que començava a consolidar-se i buscava un espai propi per créixer.

Un dels espais més emblemàtics fou la Cova de Villamar, una antiga pedrera situada a les Eres, on la filà es va instal·lar durant quasi una dècada. Gràcies a la cessió dels Germans Puerto Francés, Villamar es va convertir en un punt de trobada festiu i obert, on es jugava al *tánguít*, es feien sopars i dinars a l'aire lliure i es vivia un fort sentiment de germanor. L'any 1948, degut a les males condicions meteorològiques, es va proposar disparar allí la Cordà del dia de l'Eixabegó. Tot i que no consta que finalment es fera, el fet reflecteix la importància d'aquell espai per a la filà.

Amb el pas del temps i el deteriorament del terreny, es van buscar noves ubicacions. L'any 1950 es va ocupar l'almàssera de la placeta de l'Ereta de Peña, propietat de Manuel Vañó Blasco, fins que el 1954 es va adquirir la casa número 21 del carrer Abadia. Durant 21 anys, aquest maset va ser testimoni de l'activitat de la filà, i va ser allí on, el 1965, es va instal·lar el primer dormitori per a músics, un fet pioner entre les filaes de Bocairent.

"Moros Marins i Maset nou". Poema de Manuel Santonja (setembre 1975)

La construcció del maset definitiu

Amb l'augment de festers, el local es va fer menut i la Junta presidida per Leandro Santonja Domínguez va impulsar un projecte ambiciós: construir un maset de nova planta a la zona de Rompegales.

La nit del dissabte 8 de novembre de 1975, coincidint amb el panellat de la filà, va tindre lloc la inauguració

oficial del nou maset dels Moros Marins. Aquell acte va suposar la culminació d'un projecte molt treballat que havia mobilitzat tota la filà durant mesos.

L'acte va començar amb el trasllat solemne de la imatge de Sant Blai des del maset antic fins al nou edifici. Una vegada allí, el rector Arturo Llin va fer la benedicció del local, envoltat d'un públic nombrós. L'acte va comptar amb la presència de les autoritats municipals, membres de la Junta de Festes, presidents i capitans d'altres filaes, així com amics i simpatitzants de la filà.

La banda de música d'Alfarrasí i la Unió Musical de Bocairent van amenitzar l'esdeveniment amb diverses peces, i els parlaments li van donar un to molt emotiu a la inauguració. Entre ells, el del rector, que va destacar la unitat fester; el de l'alcalde Vicente Colomer, que va subratllar el valor de l'obra com a exemple de col·laboració col·lectiva; el del president de la filà, Leandro Santonja, en nom de tota la Junta; i especialment el del poeta Manuel Santonja, que va actuar com a mantenidor i va llegir un text ple de sentiment i simbolisme.

Tot seguit, es va servir un vi d'honor i va tindre lloc un sopar "baix braç" multitudinari que va reunir diversos centenars de persones, omplint per primera vegada el nou saló del maset. Va ser una jornada que va quedar gravada en la memòria col·lectiva de la filà i de tot el poble.

Els mitjans de comunicació locals també es van fer ressò de l'acte. El diari *Levante*, en la seua edició del 13 de novembre de 1975, va publicar una crònica detallada destacant la dimensió social de la inauguració i el significat simbòlic del nou maset com a exemple de voluntat i treball compartit.

Aquella nit no sols es va obrir un edifici nou: es va obrir una etapa en la història de la filà Moros Marins. L'any 1984, es va ampliar l'edifici, aprofitant part del pati per construir un nou paeller de 100 m². Aquesta reforma va consolidar el maset com un espai pensat per viure'l tot l'any. En ell han tingut lloc sopars, reunions, presentacions i celebracions que han donat forma a la vida interna de la filà.

Una mirada enrere... i endavant

En cinquanta anys, el maset ha estat escenari de canvis, renovacions i molta vida. Ha vist passar generacions i ha acollit la festa en totes les seues formes. Però per damunt de tot, el maset ha sigut un espai de pertinença, on cada fester ha trobat un lloc propi dins d'un projecte col·lectiu.

Amb motiu d'aquest cinquanta aniversari, volem reconèixer la tasca de totes aquelles persones que han fet possible que, mig segle després, el maset continue sent el cor viu de la filà.

Filà de Mosqueters

Any de fundació: anterior a 1859

Número de components: 387 (inclosos els menors de 18 anys)

Maset: any d'inauguració 1985 - carrer Baixada Sant Crist, 6

CAPITANIA
ALFERESIA

BELÉN FERRE RODRÍGUEZ
JAUME BLAI BENEYTO SANTOS

PRESIDÈNCIA
VICEPRESIDÈNCIA
SECRETARIA
TRESORERIA
VOCALS JUNTA DE FESTES

Juan Vañó Botella
Lluís Beneyto Galiana
Salud Beneyto Beneyto
Mª Fina Vañó Ferre
Joaquín Silvestre Puerto
Susan Ferre Calabuig
Juan Molina Martínez
Mª Teresa Silvestre Alcaraz
Francisco Torres Sánchez
Juan Manuel Puerto Peidro
Rafael Colomina Beneyto
Blas Ferre Jornet
Pepa Sanz Silvestre

VOCALS

CRONISTA

Mª José Ferre Molina

BANDA DE MÚSICA

Societat Instructiva Musical d'Alfafara

La Dona i la festa

Década dels 80

Per a tindre una visió de la participació de la dona en la festa al llarg del temps és necessari remuntar-nos a la història de la pròpia festa, però sense perdre de vista el context social en el qual aquesta s'ha desenvolupat, i posar especial atenció al paper que en cada moment històric ha tingut la dona en la societat, ja que, com és natural, la festa no és una cosa que estiga al marge de la societat en la qual es desenvolupa. Com és de sobra conegut, l'origen de la festa de Moros i Cristians és la festa de la soldadesca de principis del segle XVIII, que va anar evolucionant fins a tindre major importància a partir de mitjan segle XVIII amb les desfilades de la Companyia de soldats de la Vila, en la qual s'integraven arcabussers, piquers i mosqueters.

És ja en el segle XIX quan aquests soldats es converteixen en companyies de festers o filaes: Tomasines, Biscainos, Mosqueters i Moros Vells, que organitzen les festes patronals similars a les actuals. Aquestes festes, que representen les lluites entre moros i cristians durant la reconquesta, són en honor a Sant Blai, patró de Bocairent des que en 1632 va substituir a

Sant Jaume gràcies a l'actiu paper que se li va atribuir en la lluita contra la diftèria que va assolar Bocairent.

La participació de la dona en la festa durant el s. XIX es limita, això sí, de manera molt activa, a l'assistència als actes religiosos o a ocupar espai en les carrosses a cura dels xiquets. Existeix documentada alguna excepció com és el cas d'una abanderada a Petrer en 1905 i algun altre cas a Onil en 1886 o Villena en 1890 (Cabeza Càceres i Martínez Pozo). Com a tals excepcions, no tenen continuïtat i molt menys la tenen a partir de 1939 quan és la Secció Femenina, organització femenina de Falange, partit únic del nou règim establert després de la guerra civil i molt unida a l'Església, la que té encomanada "*la missió de mobilitzar i formar políticament i socialment a les dones espanyoles, així com l'estudi del folklore i de la cultura tradicional*" (Llei de Direcció de l'Estat de 28/12/1939). Amb tals directrius ideològiques i morals, la dona continua ocupant un lloc en les festes paral·lel a la seua posició secundària i dependent en la societat del moment.

Podem dir, per tant, que la posició de la dona en la festa fins als anys 70 del segle XX no és molt diferent de la que ocupa en la resta dels àmbits de la vida social. Limitada en els seus drets i supeditada a l'home, té un paper secundari i en certa manera auxiliar tendint a garantir l'èxit d'una festa feta pels hòmens i per als hòmens.

La dona, al mateix temps que continua sent un pilar de la família i, per tant, de la societat, es constitueix en pilar fonamental de la festa garantint la seua pròpia existència, sempre, això sí, de manera oculta i abnegada. Per descomptat, no es té coneixement de cap intervenció activa en actes estrictament festers de la dona fins a ben entrats els anys 70.

La poca documentació existent i el coneixement del que hem viscut en la nostra infància, junt amb els comentaris dels nostres majors, ens diu que era la dona la que des de casa proveïa dels elements auxiliars, però essencials, perquè els festers poguérem gaudir de la festa en tota la seua esplendor.

Abans que començaren les festes, era la dona la que amb la deguda antelació netejava i preparava la casa, preparava pastes, preparava els vestits dels festers amb la finalitat que estigueren impecables i que als festers de la casa no els faltara cap detall el dia de l'Entrada.

Una vegada iniciades les festes, la dona participava en major o menor mesura de la festa, depenent de filaes i de pobles i, en tot cas, jugava el paper importantíssim com a espectadora entusiasta en les diferents desfilades, aplaudint, animant i acompanyant amb estima tots els que passaven davant els seus ulls.

En l'altra faceta, que era la de mantindre la festa a casa, s'ocupava amb absolut èxit de tindre sempre la taula elegantment "posada", de proveir-se de menjar i beguda suficient per a atendre la visita dels festers amics dels hòmens de la casa, que volgueren agafar forces per a després continuar la festa. Arribat el dia gran de Sant Blai, era l'hora del putxero i de les pilotes "farcidures" i, una vegada més, era la dona la que feia possible aquest emotiu moment familiar, culminant el dia amb la processó i el vítol i vítol al Patró Sant Blai, actes en els quals la dona participava activament. Els dies de festes discorren així per a la dona fins que arriba l'últim dia de les festes i és el moment d'arreglar i guardar tot per a l'any següent.

La festa ha anat evolucionant clarament, al mateix ritme de la societat,

i fruit d'això es produeix, a partir dels anys setanta, la incorporació de la dona en igualtat de drets a l'home. El canvi en la mentalitat social i l'empenyiment sobre tot de les joves dones d'aquell moment, va produir un increment considerable del nombre de festers que participen fins a arribar a la situació actual, en què els membres dones i hòmens és pràcticament el mateix.

Com deíem, és en la dècada dels 70 quan la dona comença a intervindre activament en la festa, no sense obstacles i limitacions depenent de les diferents filaes i dels pobles en els quals se celebra. Va ser una lluita la de la incorporació de la dona que, fins i tot, ha arribat fins fa poc, com és el cas de les festes d'Alcoi.

En algunes filaes de Bocairent com els Moros Marins, ens trobem que en 1944 ja va haver-hi una capitana, mentre que en altres com la dels Mosqueters encara passarien anys fins a aconseguir els mateixos drets i obligacions que els festers. La primera capitana dels Mosqueters va ser Paquita Sánchez Vañó el 1991.

Segons els arxius que es conserven, en la filà dels Mosqueters es produeix la primera alta d'una dona en 1973. Consta en l'acta del dia 5 de febrer de 1973 després de detallar els comptes, que es dona d'alta a Mª Josefa Molina Sanz i es puntualitza el següent *"... se aclaró el tema de las mujeres, que siendo de la filá, pueden participar en todos los actos vestidas con el traje de la filá, excepto formar parte de escuadras por tenerlo prohibido la junta de fiestas..."*.

Tal comentari a l'acta indica ben a les clares que en aquell temps començava un moviment per part de certes dones de reclamació del seu dret a participar de la festa en igualtat de condicions que l'home. En 1974 s'apunta Teresa Sanjuan Vañó i en 1975 s'apunten cinc dones: Amelia González Pérez, Maruja Juan Peidro, Paquita Molina Vañó, Mª Dolores Santos Lama i Paquita Tomás Llavador, sent aquestes dues últimes les primeres mosqueteres que van celebrar els 50 anys de festes.

En 1981, en l'assemblea del 8 de novembre, apareix l'acord que autoritza la desfilada de la primera esquadra femenina formada per 16 mosqueteres i com a cap Mª Carmen Ureña Estruch.

Pel que fa a l'accés a càrrecs en les Junes, durant la presidència de Pedro Ferre Berbegal (1988-1992) apareixen les primeres vocals dones i aquestes eren Amparo Llinares Castelló, Paquita Sánchez Vañó i Ángela Najar Silvestre. Quant a la

presidència, en 2012 és triada Isabel Vañó Vañó com la primera presidenta dels Mosqueters.

En definitiva, l'accés a la filà de la dona, almenys de manera oficial, no es produeix fins que en 1973 s'apunta la primera, i amb limitacions com la prohibició de la Junta de Festes de formar part d'esquadres, normalitzant-se el dret a desfilar en esquadres a partir de 1981.

Les actes tenen un valor excepcional, atès que la filà no té estatuts fins a 1986 i el primer reglament és de 1999. Els Estatuts s'aproven en 1986, després de celebrar-se en 1985 una assemblea en la qual es designa una Junta Provisional per a la redacció de l'acta fundacional de la filà i per a la redacció dels Estatuts que s'aproven i inscriuen en 1986. A l'assemblea que aprova l'acta fundacional participen 55 festers dels quals només 5 eren dones. La Junta Directiva Provisional elegida està formada per 12 hòmens. És en aquests Estatuts on ja s'arregla que, per a l'accés a l'associació, no hi ha distinció de sexes:

article 11: "podran ser socis les persones físiques dels dos sexes..."

I és en el Reglament de 1999 on s'arreglen les normes de funcionament interior de la filà, sent les actes fins a eixe moment l'única font a acudir per a conèixer qualsevol decisió. Donada l'absència de documentació més enllà de l'acta mencionada anteriorment, la falta de dones en la filà fins a finals del segle XX es podrà atribuir a la falta d'atractiu de la filà per a les dones o a les dificultats en l'accés que de manera expressa o tàcita pogueren tindre per a accedir. Cadascú triarà, segons les seues vivències i els coneixements particulars, l'opció que estime convenient.

En l'actualitat, el percentatge de dones en les diferents comparses és elevadíssim, ja que representen en 2024 el 43,55%, participen activament i per dret propi en tots els actes festers, i fan molt vistosos alguns actes com les despertaes, sempre formades per una gran quantitat de festeres.

Podem concloure que la dona sempre ha estat present en les festes com a espectadora, com a abnegada mare, esposa, ama i senyora de la casa seua, com a suport dels festers i, ara ja, des de finals del segle XX de manera activa com a festera de ple dret.

Paquita Tomás Llavador
Mosquetera des de 1975.